

Nederlandse
Vereniging van
Ziekenhuizen

202500736

Datum
26 november 2025

Uw referentie

Onze referentie
20251126-1/E

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

1/1

Onderwerp

Transformatie van de zorg vereist investeringsruimte

Geachte heer Van Haersma Buma,

De komst van integrale zorg- en welzijnsakkoorden heeft een nieuwe fase ingeluid in onze sector. Samenwerking staat voortaan boven concurrentie. Dat vraagt om een andere manier van denken én handelen. De zorgsector bevindt zich momenteel midden in een omvangrijke transformatieopgave.

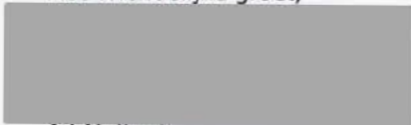
Voor het welslagen hiervan is blijvende steun vanuit politiek Den Haag onmisbaar. Geef de zorg de ruimte om deze beweging voort te zetten en bied meerjarige zekerheid om de plannen met succes uit te voeren. Onze slagkracht om het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) te realiseren, valt of staat met continuïteit in overheidsbeleid en de daarbij behorende financiële afspraken.

Daarbij willen wij benadrukken: snijden in de zorg, is snijden in de toekomst. Juist een investeringsagenda in de zorg is cruciaal om de zorg goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Extra investeringsruimte, ook met inzet van incidentele middelen, is noodzakelijk om de transformatieopgaven te realiseren, onder meer op het gebied van arbeidsmarkt, gegevensuitwisseling en broodnodige (duurzaamheids)investeringen in zorgvastgoed.

De NVZ geeft namens de ziekenhuizen, revalidatiecentra en categorale instellingen diverse prioriteiten mee bij de totstandkoming van het volgende regeerakkoord. In de bijlage bij deze brief treft u deze aan.

Wij vestigen graag uw aandacht hierop tijdens de kabinetsformatie en hopen dat u over deze onderwerpen ook in gesprek gaat met de zorg- en welzijnsorganisaties die het AZWA hebben ondertekend. De NVZ is hier, samen met onze partners, graag voor beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Ad Melkert
Voorzitter

202500342

de Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. de informateur, de heer S. van Haersma Buma
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Groningen, 24 november 2025

Betreft: Herstel van vertrouwen in Groningen – benut de kansen van de Integrale Aanpak

Geachte informateur,

De recente aardbeving in Zeerijp heeft op indringende wijze duidelijk gemaakt dat de problematiek in Groningen niet achter ons ligt. Bewoners zijn opnieuw geconfronteerd met angst, schade en onzekerheid. De versterkingsoperatie, waarvan werd beloofd dat deze zou versnellen, blijft voor veel mensen een bron van stress en uitzichtloosheid. Het vertrouwen is laag: het is door de huidige aanpak verder geërodeerd.

Juist daarom is het in deze fase van de kabinetsformatie van groot belang dat een nieuw kabinet niet alleen de urgentie van de situatie onderkent, maar ook de kansen ziet die er nog steeds liggen om daadwerkelijk tot versnelling en verbetering te komen.

Ik wil u wijzen op een uitgewerkte, breed gedragen en bewezen aanpak die in het vorige kabinet Rutte nadrukkelijk steun ontving: de **Integrale Aanpak Erfgoed (IAE)**. Deze pilotaanpak bood, en biedt nog steeds, een unieke kans op een doorbraak in de versterking. Ze is gebaseerd op decennialange ervaring in de restauratiesector en brengt schadeherstel, versterking, restauratie en verduurzaming samen in één logisch, efficiënt proces – met de eigenaar als opdrachtgever. Een aanpak die niet alleen geschikt is voor erfgoed, maar juist ook **breder toepasbaar is op duizenden panden in het bevingsgebied**.

Deze aanpak werd opgenomen in maatregel 26 van de kabinetsreactie op de Parlementaire Enquête Gaswinning. De bedoeling was om hiermee te leren hoe de versterking sneller, eenvoudiger en menselijker kon.

Tot teleurstelling van velen is deze pilot in de afgelopen periode echter bewust gefrustreerd en **uiteindelijk stilgezet**, ondanks formele instemming van alle betrokken partijen. De huidige staatssecretaris heeft de toezeggingen die hij aan de Kamercommissie BZK deed niet waargemaakt. Op uitvoerend niveau bij de NCG werd de pilot actief tegengewerkt. En toen de provincie de uitvoering overnam, bleek dat zonder rugdekking vanuit Den Haag geen wezenlijke voortgang mogelijk was.

Vereniging Groninger Monument Eigenaren
Hoge der A 5
9712 AC GRONINGEN

www.groningermonument.nl
secretariaat@ Groningermonument.nl

De uitkomst is pijnlijk:

Een zorgvuldig uitgewerkt en breed gedragen pilot — een aanpak die aantoonbaar perspectief bood op versnelling — is bewust onschadelijk gemaakt door het systeem dat zij moest verbeteren.

Waarom juist nu een nieuwe kans?

De beving van Zeerijp maakt zichtbaar wat veel bewoners al jaren weten: het huidige systeem is niet in staat om veiligheid tijdig te leveren.

Een nieuw kabinet kan op dit dossier het verschil maken door te kiezen voor:

- **een aanpak die werkt in de praktijk,**
- **een aanpak die vertrouwen herstelt door regie bij bewoners te leggen,**
- **een aanpak die versnelling mogelijk maakt door bureaucratie te minimaliseren,**
- **en een aanpak waarvan alle kennis en kunde nog steeds beschikbaar zijn.**

De Integrale Aanpak Erfgoed biedt exact dat. De opzet is volledig uitgewerkt. De experts, architecten, procesbegeleiders en betrokken organisaties zijn bereid om opnieuw op te schalen. *Het enige wat ontbreekt, is politieke ruimte.*

Waarom dit van belang is voor D66 en voor het nieuwe kabinet

In het vorige kabinet was D66 politiek verantwoordelijk voor dit dossier. Juist onder dat bewind werd de pilot omarmd, omdat het een concreet alternatief bood voor het logge, proceduregestuurde systeem. Tijdens de commissievergadering BZK in april stelden de woordvoerders van D66 en SP terechte en kritische vragen aan de huidige staatssecretaris — vragen waarop hij toezeggingen deed die niet zijn nagekomen.

In de formatie biedt dit een kans:

D66 kan laten zien dat zij niet alleen kritisch is, maar ook consequent.

Niet alleen voorstander van verandering, maar bereid deze mogelijk te maken.

De Integrale Aanpak Erfgoed is geen theoretisch model, maar een direct inzetbare route naar versnelde versterking. Ze beantwoordt precies aan de oproep van de parlementaire enquête: *omarm alternatieven die sneller, eenvoudiger en menselijker zijn.*

Het herstellen van deze pilot zou een krachtig signaal zijn van een nieuwe regering: dat Groningen niet weer een hoofdstuk van gemiste kansen wordt.

Concrete oproep

Ik vraag u als informateur om de volgende punten mee te nemen in de formatie:

1. **Herstel de Integrale Aanpak Erfgoed als pilot in opdracht van een nieuw kabinet.**
Dit kan onmiddellijk — alle bouwstenen liggen klaar.
2. **Zorg voor een duidelijke opdracht aan BZK en de NCG om deze aanpak actief te ondersteunen.**
Zonder politieke rugdekking is versnelling onmogelijk.
3. **Breid de pilot uit naar niet-monumentale panden.**
De aanpak leent zich uitstekend voor opschaling richting bredere versterking.

4. **Veranker in het regeerakkoord dat bewoners daadwerkelijk opdrachtgever kunnen zijn.**
Dit is essentieel voor snelheid, kwaliteit en vertrouwen.
5. **Laat de Kamercommissie BZK actief monitoren of toezeggingen nu wel worden nagekomen.**

Tot slot

De versterking in Groningen is geen technisch probleem maar een bestuurlijk vraagstuk. De IAE-pilot kan laten zien hoe het anders kan – sneller, efficiënter en met meer regie voor bewoners. De recente beving in Zeerijp onderstreept dat een nieuwe koers urgent en noodzakelijk is.

Een nieuw kabinet heeft de mogelijkheid om te laten zien dat „Nij Begun” geen lege belofte blijft. De Integrale Aanpak biedt daarvoor een direct beschikbare, onderbouwde en gedragen route.

Ik hoop dat u deze mogelijkheid wilt betrekken in uw advisering.

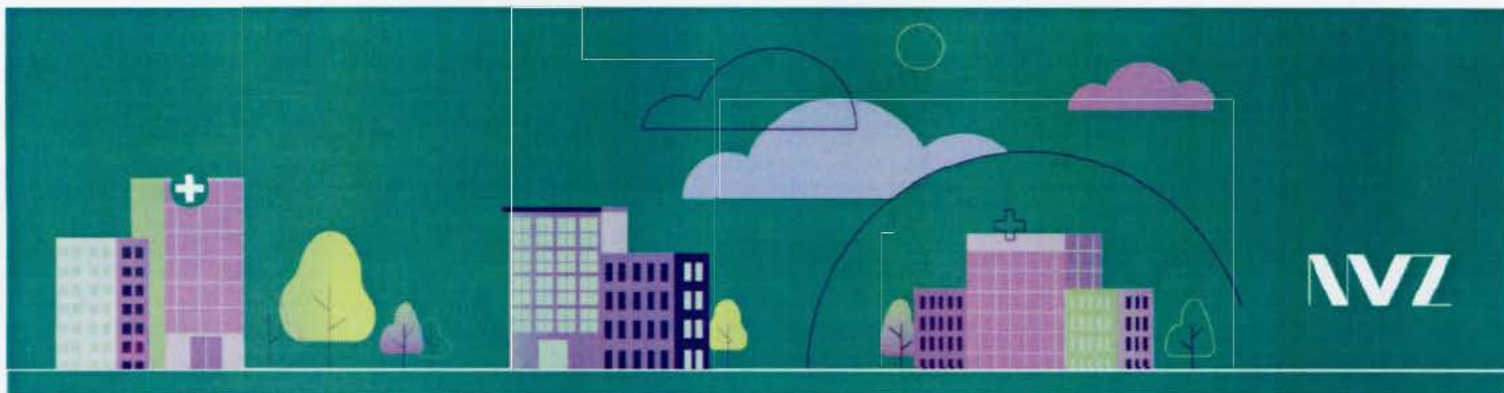
Met vriendelijke groet,

Derk K. Kremer
Voorzitter Vereniging Groninger Monument Eigenaren

Kopie naar:

- **Vaste Kamercommissie BZK**
- **College van Gedeputeerde Staten Groningen**
- **Fractie D66**

AANBEVELINGEN ZIEKENHUISZORG VOOR HET NIEUWE REGEERAKKOORD

Ziekenhuizen, revalidatiecentra en categorale instellingen voelen de urgentie om de zorg toekomstbestendig te houden. Het is in het algemeen maatschappelijk en economisch belang om de zorg toegankelijk, van hoge kwaliteit en betaalbaar te houden. Hierbij gaat extra aandacht uit naar het verkleinen van onaanvaardbare grote gezondheidsverschillen.

Noodzakelijke transformatie

De combinatie van toenemende zorgvraag en beperkt beschikbaar zorgpersoneel vraagt ons om de zorg anders organiseren. Hiervoor werken zorginstellingen samen in de regio en werden op landelijk niveau scherpe afspraken gemaakt in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord en in het Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg.

Met het oog op de komende coalitieonderhandelingen onderstreept de NVZ het belang van de grote transformatie die de zorg nu doormaakt.

Blijvende steun van de politiek is onmisbaar. De zorg heeft behoefte aan stabiel kabinetsbeleid en meerjarige zekerheid, zodat de investeringen met het oog op de toekomst kunnen worden gedaan. Wij roepen op om snel tot een kabinet te komen dat een goede en langere termijn zekerheid biedt om de transformatie tot het gewenste doel te laten leiden.

Investeringsagenda voor de zorg van de toekomst

De NVZ geeft gericht namens de ziekenhuizen, revalidatiecentra en categorale instellingen de prioriteiten mee bij de totstandkoming van het volgende regeerakkoord.

Met de nadruk op gegevensuitwisseling over de domeinen heen, het ondersteunen van de samenwerking tussen de diverse zorgdomeinen en het belang van een investeringsagenda als essentiële randvoorwaarden.

Daar komt bovenop de noodzaak om te investeren in de zorg met het oog op de weerbaarheid tegen de geopolitieke dreigingen die de Nederlandse samenleving en economie raken.

Onderwerpen voor het regeerakkoord

Realiseer een krachtige investeringsagenda voor de zorg

- ✓ Ondersteun de uitvoering van het Integraal Zorgakkoord en het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord via het financieel kader zoals dat in de betreffende akkoorden is neergelegd. Laat ons de ingezette beweging afmaken en geef meerjarige zekerheid om deze met succes uit te voeren. Doe dit voor de volledige kabinetsperiode zodat de uitvoering van afspraken prioriteit houdt.
- ✓ Neem in de meerjarenbegroting een beperkte volumegroei op voor de medisch-specialistische zorg om de noodzakelijke investeringen in moderne ziekenhuisvoorzieningen van de grond te krijgen, en daarmee bij te dragen aan de

beheersing van de structurele uitgaven voor medisch-specialistische zorg. Deze additionele investeringsruimte, mogelijk ook uit incidentele middelen, dient te worden aangewend om de transformatieopgaven op onder meer het gebied van arbeidsmarkt, digitalisering en de noodzakelijke (duurzaamheids)investeringen in het zorgvastgoed te realiseren.

Bouw verder aan toegankelijke en betaalbare zorg

- ✓ Investeer in een gezonde samenleving en zet (financiële) kracht achter de doelen in het Nationaal Preventieakkoord.
- ✓ Stimuleer Health In All Policies. Laat alle ministeries lange termijn doelen stellen ter verbetering van de gezondheid. Benoem de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport als coördinerend bewindspersoon om de realisatie van de lange termijn doelen aan te jagen en andere ministeries aan te spreken op de uitvoering hiervan.
- ✓ Investeer in het sociaal domein via groei van het Gemeentefonds om de beweging naar de voorkant te stimuleren, en zo de zorgvraag af te remmen.

Stimuleer en ondersteun passende zorg met passende bekostiging

- ✓ Zet door op de ingezette lijn van het vorige kabinet om delen van de ziekenhuiszorg uit de marktwerking te halen, waar dit de beschikbaarheid van zorg in de regio en de efficiënte inzet van middelen ondersteunt. Het is belangrijk dat het kabinet regie neemt om de plannen hiertoe daadwerkelijk uit te voeren om zo de beweging naar passende zorg te stimuleren.
- ✓ Zorg dat de beweging uit het Integraal Zorgakkoord en Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord om meer samen te werken wordt gesteund door meer verplichte gelijkgerichtheid van handelen door zorgverzekeraars en meerjarige contractering.
- ✓ Stop het vergoeden van ongecontracteerde zorg, tenzij het belang van de patiënt hierdoor wordt geschaad. Hierdoor kunnen zorgverzekeraars meer verantwoordelijkheid nemen voor het beheersen van de zorguitgaven, het in stand houden van de basisinfrastructuur van de ziekenhuizen en het leveren van een bijdrage aan een gelijk speelveld voor onder andere de regionale arbeidsmarkt.

Geef een impuls aan duurzame zorg

- ✓ Geef vervolg aan het vrijmaken van middelen om uitvoering te geven aan de ambities van de sector, zoals vastgelegd tussen de overheid en het zorgveld in de Green Deal Duurzame Zorg.

Maak werk van weerbare zorg

- ✓ Kom tot een landelijk, samenhangend weerbaarheidsprogramma waaraan de zorg een bijdrage kan leveren. Het is noodzakelijk dat de zorgsector de ruimte en financiële middelen krijgt om hieraan te werken. Reserveer hiervoor voldoende middelen uit het 1,5 procent-deel van de NAVO-norm van 5 procent. Deze middelen zijn nodig om bijvoorbeeld investeringen te kunnen doen in cybersecurity en de digitale infrastructuur. Initieer bij voorrang wet- en regelgeving die in tijden van crisis de bevoegdheden van verschillende partijen in het zorgveld duidelijk regelt.

Benut de kansen van digitalisering en AI

- ✓ Reguleer het zorg-ICT landschap actief met één uitvoeringsorganisatie gegevensuitwisseling in de zorg, zoals ervaren topambtenaren eerder adviseerden. Het landelijk dekkend netwerk, om tot goede gegevensuitwisseling in de zorg te komen, moet worden gepositioneerd als nutsvoorziening onder regie en aansturing van de overheid.
- ✓ Geef structureel ruimte aan investeringen in kunstmatige intelligentie, om meer zorg te kunnen leveren, administratieve lasten terug te dringen en de zorg voor de patiënt te verbeteren.
- ✓ Ondersteun het opnemen van digitale vaardigheden als een belangrijke vereiste in het beroep en in de organisatie van de zorg en het sociaal domein.

En, cruciaal: vergroot het werkplezier van onze professionals

- ✓ Blijf investeren in de kennis en vaardigheden van zorgprofessionals, zodat medewerkers beschikken over passende competenties en volop meekunnen in de digitale ontwikkelingen.
- ✓ Zorg voor voldoende geld voor stages, structurele bekostiging van alle vormen van opleiden, en kom met een financiële impuls voor de middengroepen, waaronder verpleegkundigen. Zij geven vorm aan de samenwerking met andere zorgaanbieders en het sociaal domein.
- ✓ Maak werk van het verminderen van regeldruk door uit te gaan van vertrouwen en niet van controle.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

NVZ
T.a.v. de heer A. Melkert
Postbus 434
3500 AK UTRECHT

Kenmerk: 202500737

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer Melkert,

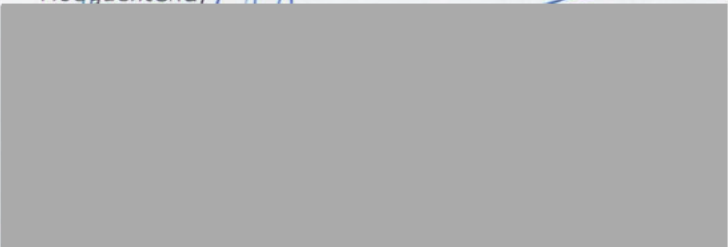
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur

202500738

Postbus 303, 3440 AH, Woerden

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

111

De Tweede Kamer t.a.v. Bureau W
Postbus 20018
2500 EA The Hague
Netherlands

Beste heer Buma, beste formateur,

Wij zouden graag deze week of volgende week een hackathon willen organiseren voor D66, CDA, GL-PvdA, VVD en JA21.

In 24 uur hebben we dan een formatieplan en een regeerakkoord.

Ons team is volledig politiek onafhankelijk en zal dit proces ludiek en professioneel begeleiden.

Tijdens de hackathon zal er gebruik worden gemaakt van AI als adviseur. Hierdoor kan er sneller en objectiever worden gewerkt. Alle stukken worden door de deelnemers geaccordeerd.

We zouden ons kunnen voorstellen dat de 5 partijleiders, 2 andere kaderleden meeneemt. De formateur zal samen met mij het programma begeleiden.

Het kan bijvoorbeeld bij het opleidingscentrum op een zorginstelling in Arnhem. Er zijn geen kosten aan verbonden. Ook het eten en drinken zullen wij kosteloos regelen.

Deze samenstelling is goed uitlegbaar voor de partijen aan hun achterban. GL-PvdA en D66 willen niet met JA21, maar springen over hun eigen schaduw. VVD wil eigenlijk niet met GL-PvdA, maar springt ook over haar eigen schaduw, als JA21 ook mee mag doen.

Deze 5 partijen hebben gezamenlijk een meerderheid in de eerste en in de tweede kamer.

Ook geven deze 5 partijen samen een goede weergave van het stemgedrag van de Nederlanders.

Het is de bedoeling dat iedereen in casual kleding komt. Op deze wijze kan er op een ontspannen manier met elkaar worden samengewerkt.

Het programma is van 10 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds. En als men er nog niet uit is gekomen, tot de volgende morgen 10 uur.

De begeleiders zullen dit proces op een degelijke en constructieve wijze begeleiden. De begeleiders zijn geschoold in coaching en organisatie-opstellingen.

Noem een dag en we organiseren het. Graag horen we van u.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Kenmerk: 202500739

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer ,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur

202560740

De heer mr. S. van Haersma Buma
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

DATUM

3 december 2025

KENMERK

B20251203

BETREFT

Inbreng gehandicaptenzorg
t.b.v. coalitieakkoord:
'Iedereen doet mee'

BIJLAGE

Pamflet 'Iedereen doet mee'

CONTACT

[Redacted]

TELEFOON

[Redacted]

E-MAIL

[Redacted]

Geachte heer Buma,

Ruim twee miljoen mensen in Nederland leven met een beperking. Bijvoorbeeld een visuele, auditieve, lichamelijke en/of verstandelijke beperking. Meer dan één miljoen mensen hebben een licht verstandelijke beperking en circa 100.000 mensen hebben een ernstige tot zeer ernstige verstandelijke beperking. De samenleving is op verschillende vlakken onvoldoende toegankelijk voor hen. Iedereen moet kunnen meedoen in de samenleving. Dat vraagt om integraal overheidsbeleid op uiteenlopende terreinen, zoals zorg, arbeidsmarkt, wonen, kinderopvang, onderwijs, sport, vrije tijd en rechtsgelijkheid voor alle inwoners van Nederland, met of zonder beperking. Het VN-verdrag Handicap moet leidend zijn bij overheidsbeleid.

Vandaag is de internationale dag voor mensen met een beperking. De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) heeft met belangstelling kennisgenomen van de inhoudelijke agenda die gisteren werd gepresenteerd. Samen aan de slag voor een beter Nederland: wij grijpen de uitgestoken hand om mee te werken aan een plan om Nederland weer vooruit te helpen met beide handen aan. Ruim twee miljoen mensen met een beperking willen graag meedoen, maar dat wordt hen te vaak te moeilijk gemaakt.

De VGN streeft naar een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen. Om dit te realiseren is een flinke inhaalslag nodig. Nederland is nog lang niet de toegankelijke samenleving die we nastreven. Dit raakt niet alleen de zorg, maar vrijwel alle beleidsterreinen. Een nieuw coalitieakkoord biedt bij uitstek de kans om een doorbraak te realiseren en de rechten van mensen met een beperking in het hart van dit akkoord te verankeren. Stabiel financieel beleid voor de lange termijn is nodig om alle uitdagingen in de gehandicaptenzorg succesvol aan te gaan. Onze sector draagt graag bij aan de concrete uitwerking van deze uitgangspunten.

Bezoekadres

Oudlaan 4
3515 GA Utrecht

Postadres

Postbus 413
3500 AK Utrecht

+31 (0)30 273 93 00
info@vgn.nl
vgn.nl

Stap gezet, maar sprong nodig

Nederland was, vergeleken met andere landen, laat met het ratificeren van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN-verdrag Handicap): dat gebeurde in 2016, pas negen jaar na de ondertekening van dit verdrag. Ook de implementatie en uitvoering van het VN-verdrag Handicap gaan traag. Het VN-Comité dat toeziet op de naleving van het verdrag is kritisch¹ over de Nederlandse resultaten. De dit jaar gepresenteerde Werkagenda VN-verdrag (2025 – 2030) is een stap in de goede richting, maar niet de sprong die nodig is om de opgelopen achterstand in te halen. De ambities en het tempo blijven achter² bij wat er nodig is.

Meedoen in de samenleving

De maatregelen die nodig zijn om iedereen mee te laten doen in de samenleving, raken vrijwel alle beleidsterreinen en ministeries. Van zorg tot werk, van onderwijs tot vervoer, van wonen tot kinderopvang, van justitie tot digitalisering, van recreatie tot toeslagen, van cultuur tot democratie. Een relatief onzichtbare groep³ die nadrukkelijk meer aandacht verdient, wordt gevormd door de circa 1,1 miljoen mensen met een licht verstandelijke beperking (lvb). De ambitie om hier prioriteit aan te geven en dit integraal te doen (in plaats van verkokerd vanuit de afzonderlijke domeinen) hoort wat ons betreft thuis in het nieuwe coalitieakkoord. De jeugd heeft de toekomst: niet voor niets benadrukten we in een eerdere brief⁴, samen met andere jeugdpartijen, het belang van het doorbreken van de knelpunten in het jeugdzorgstelsel.

Brede verantwoordelijkheid

De coördinatie over de uitvoering van het VN-verdrag Handicap is op dit moment belegd bij de staatssecretaris Langdurige en Maatschappelijke Zorg op het ministerie van VWS. Er wordt, wellicht mede hierdoor, te zeer met een 'zorgbril' naar dit vraagstuk gekeken. Wij pleiten voor een bredere blik, vanuit het mensenrechtenperspectief, en een bredere verantwoordelijkheid voor het hele kabinet. Diverse knelpunten blijven te lang onopgelost omdat ministeries naar elkaar verwijzen en niemand doorpakt. Wie de Kamerdebatten over het VN-verdrag Handicap afgelopen jaren volgde, zal beamen dat de frustraties bij alle Kamerleden hierover hoog opliepen. Een doorbraak is nodig.

---

¹ <https://www.vgn.nl/nieuws/verenigde-naties-nederland-toon-meer-urgentie-voor-mensen-met-een-beperking>

² <https://www.vgn.nl/nieuws/vgn-werkagenda-vn-verdrag-handicap-goede-stap-ambitie-kan-sterker>

³ <https://www.vgn.nl/nieuws/onzichtbaar-nieuw-boek-over-leven-met-een-licht-verstandelijke-beperking>

⁴ <https://www.vgn.nl/nieuws/brief-aan-informateur-toekomstbestendig-jeugdinstel-vraagt-nu-om-politieke-keuzes>

Het is wenselijk dat meer bewindspersonen een rol hebben bij het debat tussen de Kamer en het kabinet over het VN-verdrag Handicap. Wellicht kan het verschuiven van de coördinerende rol naar de minister van Binnenlandse Zaken symbolisch markeren dat het hierbij om véél meer dan alleen de zorg gaat. De minister van Binnenlandse Zaken is immers verantwoordelijk voor het bewaken van artikel 1 van de Grondwet, waarin staat dat discriminatie wegens handicap niet is toegestaan.

Mensenwerk

Uiteindelijk draait het allemaal om mensen. Aan de ene kant om mensen met een beperking, die zorg en/of ondersteuning krijgen. De gehandicaptenzorg is de meest langdurige zorg, vaak zijn mensen een leven lang op zorg aangewezen. En die raakt ook hun hele leven: het gaat in de gehandicaptenzorg over de volle breedte van het leven van de bewoners of cliënten, niet alleen over 'zorg' in smalle of medische zin. Aan de andere kant gaat het om mensenwerk bij het verlenen van deze zorg en ondersteuning. Het tekort aan mensen in de sector bedraagt op dit moment bijna 10.000 medewerkers en dit loopt volgens prognoses op tot boven de 33.000 in 2034. Dit is een grote uitdaging, waarbij de sector de overheid hard nodig heeft. Daarom is een stabiel financieel beleid⁵ voor de lange termijn noodzakelijk. Anders loopt de zorg, die zo essentieel en onmisbaar is, gevaar. Zorgtarieven en huisvestingsvergoedingen worden volgend jaar op basis van kostprijsonderzoeken verhoogd, maar deze verhoging wordt vrijwel direct weer ongedaan gemaakt door bezuinigingen. Ook op de budgetten voor opleidingen en stages wordt fors gekort. Op deze manier loopt de sector vast en dreigt een vicieuze cirkel.

Hartenkreet: speerpunt in coalitieakkoord

We kunnen op vrijwel alle beleidsdomeinen voorbeelden noemen en verbeteringsuggesties doen. In het verkiezingspamflet⁶ dat de VGN aan de programmacommissies van de partijen stuurde, staan concrete voorstellen die een beeld geven van de diversiteit van de vraagstukken die om een oplossing vragen. Als u onze hartenkreet om 'meedoen', het VN-verdrag Handicap en het mensenwerk in de gehandicaptenzorg tot speerpunt van het coalitieakkoord te maken overneemt, dan zijn wij uiteraard meer dan van harte bereid om bij te dragen aan de concrete uitwerking daarvan.

Visie2030: een betekenisvol leven voor iedereen

Als brancheorganisatie van zorgaanbieders in de gehandicaptenzorg draagt de VGN graag constructief bij aan uw plannen voor een toekomstbestendige zorg.

---

⁵ <https://www.vgn.nl/blog/blog-jojo-beleid-voor-de-gehandicaptenzorg>

⁶ <https://www.vgn.nl/verkiezingspamflet>

Voor de VGN is daarbij onze Visie2030⁷ het uitgangspunt, waarin de realisatie van een inclusieve samenleving centraal staat voor alle mensen met een beperking. In deze visie zijn mogelijkheden beschreven om toe te groeien naar een betekenisvol leven voor iedereen. We gaan graag met u in gesprek over de bijdrage die uw coalitieakkoord kan bieden aan het realiseren van deze toekomstvisie.

Met vriendelijke groet,

Boris van der Ham
Voorzitter Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

---

⁷ <https://www.vgn.nl/onderwerpen/visie-2030>

Verkiezingen
2025

Iedereen doet mee!

Bouwstenen voor de verkiezingsprogramma's

De uitdagingen voor mensen met een beperking, hun familie en de gehandicaptenzorg zijn aanzienlijk. Bij ongewijzigd beleid zullen deze toenemen en uitgroeien tot bredere maatschappelijke vraagstukken.

Ruim 2 miljoen mensen in Nederland leven met een beperking. Bijvoorbeeld een visuele, auditieve en/of lichamelijke beperking. Meer dan 1 miljoen mensen hebben een licht verstandelijke beperking en ongeveer 100.000 mensen hebben een ernstige tot zeer ernstige verstandelijke beperking. Tel hun ouders, kinderen, broers, zussen, partners, vrienden en de ruim 200.000 medewerkers daarbij op en het is duidelijk hoe groot de maatschappelijke impact is.

De ambitie van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland is dat Nederland zich ontwikkelt tot een samenleving waarin mensen met een beperking gewoon kunnen meedoen. Een samenleving waarin mensen met een beperking een betekenisvol leven kunnen leiden.

hoe verschillend de invulling daarvan ook kan zijn. Dat gaat dus niet alleen over 'zorg', maar juist over 'leven'. Over samen opgroeien, samen werken, samen wonen en samen leven.

Dit vereist integraal overheidsbeleid op verschillende terreinen, zoals de zorg, de arbeidsmarkt, wonen, kinderopvang, onderwijs, sport en vrije tijd én rechtsgelijkheid voor alle burgers in Nederland, met of zonder beperking. Daarbij vragen we de steun van uw partij.

Hieronder doen we suggesties voor in uw verkiezingsprogramma, die bijdragen aan het realiseren van onze toekomstvisie.

We doen voorstellen voor de volgende onderwerpen:

- Jeugd & jongeren: samen opgroeien
- Meedoen: een toegankelijke samenleving
- Meedoen: recht op bestaanszekerheid, werk & participatie
- Arbeidsmarkt: mensenwerk
- Stelsel: van systemen naar oplossingen
- Financiering: investeren in plaats van bezuinigen

A photograph showing a young person with curly hair sitting in a wheelchair on a paved path. They are holding the hand of a woman with blonde hair who is walking alongside them. The woman is wearing a white top and black pants. They are outdoors, with a metal fence and greenery in the background under a blue sky with light clouds.

Jeugd & jongeren: samen opgroeien

Samen opgroeien, van jongs af aan: kinderen met en zonder beperking naar dezelfde kinderopvang. Want jong geleerd, is oud gedaan. Zo bouwen we aan de inclusieve samenleving van de toekomst. Zorg dat kinderen gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien.

Laat jongeren met jeugdhulp pas los als de basis op orde is op vijf belangrijke levensdomeinen (de 'big 5'): wonen, school en/of werk, inkomen, welzijn (hulp en ondersteuning) en support (een netwerk om op terug te vallen). Verklein de toekomstige zorgvraag door te investeren in de toekomst van jongeren.

- **Maak van samen opgroeien de norm.** Kinderen met en zonder beperking samen op de kinderopvang en de voorschoolse opvang. Naar dezelfde school en sportclub.
- **Haal de harde knip bij 18 jaar uit de Jeugdwet en zet de 'big 5' centraal.** Veel jongeren met een beperking hebben langer ondersteuning nodig om de stap naar (zo zelfstandig mogelijk) wonen, werken en leven te maken.
- **Regel waakvlam-ondersteuning:** jongeren die dat nodig hebben moeten terug kunnen vallen op hun oude hulpverlener als ze na afloop van een hulptraject toch een steuntje in de rug nodig hebben.
- **Schrap de voorgenomen invoering van een eigen bijdrage bij jeugdhulp.** Een eigen bijdrage leidt tot zorgmijding en is in strijd met internationale verdragen.
- **Maak een einde aan de doorgeschoten marktwerking in de jeugdzorg** en de explosieve groei van nieuwe aanbieders. Versterk het toezicht en de kwaliteit.

Meedoen: een toegankelijke samenleving

'Een beetje toegankelijk bestaat niet!' Als je ergens niet kunt komen of niet naar binnen kunt, dan kun je ook niet meedoen.

Meedoen is een grondrecht: de overheid is verantwoordelijk voor een toegankelijke samenleving. Niet de beperking is het probleem, maar de samenleving is onvoldoende ingericht om iedereen te laten meedoen. Dit is de kern van het VN-verdrag Handicap en raakt vrijwel alle beleidsterreinen. Dit thema verdient meer urgentie en regie.

- **Zet ervaringsdeskundige mensen met een beperking** in bij het ontwikkelen en evalueren van overheidsbeleid, maar ook bij de monitoring van de uitvoering.
- **Veranker de nu nog vrijblijvende toegankelijkheidsnormen in de wet:** openbare gebouwen, de openbare ruimte en voorzieningen als winkels, horeca en podia moeten voor iedereen toegankelijk zijn.
- **Bouw meer (rolstoel)toegankelijke woningen** en laat alle nieuwbouw voldoen aan minimale toegankelijkheidseisen.
- **Verbeter de toegankelijkheid van het (openbaar) vervoer:** het ontbreken van passend vervoer beperkt mensen met een beperking ernstig in hun mobiliteit en vrijheid.

Meedoen: recht op bestaanszekerheid, werk & participatie

Mensen met een beperking hebben talenten. Benut deze talenten. Dat vermindert de zorgvraag én levert arbeidspotentieel op. Zij willen niet alleen deelnemen aan de samenleving, maar daar ook graag zelf actief aan bijdragen. Dat kan door hen betaald werk te laten verrichten. En waar dat (nog) niet mogelijk is door een betekenisvolle daginvulling, die aansluit bij iemands talenten en mogelijkheden.

- **Een aparte ondersteuningswet** voor mensen die levenslang zijn aangewezen op de Participatiewet. De Participatiewet is ingericht als tijdelijk vangnet en is daarmee ongeschikt voor deze mensen.
- **Structurele financiering voor brancheopleidingen in de gehandicaptenzorg**, gericht op jongvolwassenen die niet in aanmerking komen voor een reguliere vervolgopleiding.
- **Zet 'Simpel Switchen' breder in**. Als iemand met een beperking de stap naar betaald werk zet, maar het even tegenzit en dit toch niet lukt, is een vangnet nodig: de eerdere rechten moeten direct weer in werking treden.
- **Beloon bedrijven die mensen met een beperking een werkplek bieden** en financier werkplekaanpassingen.

Arbeidsmarkt: mensenwerk

Gehandicaptenzorg is mensenwerk. Stabiliteit en continuïteit zijn van groot belang, zeker bij de meest complexe zorgvormen. Er is een groot tekort aan medewerkers: de sector komt nu al bijna 10.000 medewerkers tekort en dit aantal loopt op tot boven de 30.000 in 2034. Ondersteun de sector bij het aantrekkelijker maken van het werken in deze sector. De beloning van zorgmedewerkers blijft achter bij vergelijkbare functies in andere sectoren.

- **Maak een einde aan de loonkloof.** Geef in de zorgtarieven ruimte voor verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor medewerkers in de gehandicaptenzorg.
- **Verlaag de registratielast.** Geef zorgmedewerkers meer professionele ruimte en vertrouwen op hun [vakmanschap](#).
- **Zorg voor structurele financiering van opleiding en werkbegeleiding** in de gehandicaptenzorg: als vast onderdeel in de tariefopbouw, in plaats van via tijdelijke subsidieregelingen.
- **Maak verkorte opleidingen financieel aantrekkelijker**, zodat zij-instromers en herintreders sneller inzetbaar zijn.
- **Schrap de BTW op detachering van zorgmedewerkers.** Samenwerking en het delen van schaarse kennis en expertise moet worden beloond in plaats van belast.

Stelsel: van systemen naar oplossingen

Systemen en wetten werken elkaar te vaak tegen. De veelheid aan schotten en financiers in de gehandicaptenzorg leidt tot bureaucratie en grote verschillen. Dit creëert onduidelijkheid voor cliënten en verwanten. Het belemmert bovendien samenwerking en zorg op maat, ook waar het gaat om werk en onderwijs. De belastingdruk en het toeslagenstelsel ontmoedigen medewerkers te vaak om meer uren te gaan werken.

- **De stap naar werk moet lonen.** Moderniseer de fiscale en sociale wetgeving. Een kleine inkomensstijging leidt nu te snel tot verlies van uitkering of toeslagen en hogere eigen bijdragen. Dit geldt zowel voor mensen met een beperking die stappen op de arbeidsmarkt zetten als voor zorgmedewerkers.
- **Voer zo snel mogelijk landelijke basisnormen voor gemeentelijke zorg & ondersteuning in.** Nu bepaalt iemands postcode welke hulp en ondersteuning beschikbaar is. Stop deze postcodeloterij.
- **Stel een bovengrens aan de stapeling van eigen bijdragen en eigen risico** voor mensen die op meerdere regelingen zijn aangewezen.
- **Een 'Deltaplan LVB' is nodig,** met een integrale aanpak over de grenzen van ministeries als VWS, SZW en J&V heen. Ondersteuning van mensen met een licht verstandelijke beperking voorkomt eenzaamheid, schulden, verslavingsproblematiek en misbruik door criminelen. Deze doelgroep wordt nu te vaak niet gezien of herkend.

Financiering: investeren in plaats van bezuinigen

Bij de gehandicaptenzorg draait het écht om langdurige zorg: vaak levenslang. Dit beperkt de flexibiliteit in de bedrijfsvoering en vraagt om een meerjarig financieel perspectief in plaats van de huidige dagkoersen. Ongefundeerde bezuinigingsplannen en uitstel van investeringen bedreigen een sector die al zwaar onder druk staat. Kostprijsonderzoek door de Nederlandse Zorgautoriteit toont aan dat de tarieven voor de gehandicaptenzorg te laag zijn. Zorgaanbieders hebben investeringen uitgesteld om de zorg te kunnen betalen. Een inhaalslag is nodig, naast een stabiel meerjarenperspectief.

- **Schrap de voorgenomen structurele bezuinigingen** (van € 158 miljoen in 2027 oplopend tot € 213 miljoen in 2029 en verder) op de gehandicaptenzorg in de Wet langdurige zorg.
- **Creëer ruimte in de zorgtarieven voor maatschappelijk wenselijke investeringen**, zoals verduurzaming van zorgvastgoed, technologische innovaties en het opleiden en bijscholen van zorgmedewerkers.
- **Investeer in onderzoek en kennisontwikkeling** binnen de gehandicaptenzorg.
- **Maak samen met de sector een langetermijnvisie** op de ontwikkelingen in de gehandicaptenzorg en de bijbehorende financiering.

Visie 2030

Lees meer over onze ideeën voor de toekomst van de gehandicaptenzorg in onze [Visie 2030](#)

Blijf op de hoogte via onze [wekelijkse digitale nieuwsbrief](#)

Volg ons op

of bekijk onze website www.vgn.nl

[terug →](#)

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

VGN
T.a.v. de heer B. van der Ham
Postbus 413
3500 AK UTRECHT

Kenmerk: 202500741

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer Van der Ham,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Houdachtend

Sybrand Buma
Informateur

202500742

**VluchtelingenWerk
Nederland**

VluchtelingenWerk Nederland

Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
info@vluchtelingenwerk.nl
www.vluchtelingenwerk.nl

Aan De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum 4 december 2025
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – aanbevelingen t.b.v. de
coalitieonderhandelingen

Geachte informateur, Geachte heer Buma,

De verkiezingsuitslag laat zien dat Nederland afstand neemt van jaren van chaos, stilstand en zondebokpolitiek. Een meerderheid heeft gekozen voor het brede midden. VluchtelingenWerk hoopt op een nieuw kabinet dat gaat voor echte en werkbare oplossingen. Bouwen aan meer verbinding en vertrouwen in de samenleving is nu hard nodig. Speel groepen niet tegen elkaar uit, maar zorg dat iedereen kan en mag bijdragen aan de samenleving, daar profiteert heel Nederland van. Wij zien deze beweging terug in het tussenverslag (zie bijlage). Binnen die context geven wij graag onderstaande inhoudelijke punten mee die wij belangrijk achten richting het vormen van een nieuw kabinet.

1. De waarde van het vluchtelingenverdrag¹

Het Vluchtelingenverdrag werd gesloten na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog, gebaseerd op de waarde dat mensen die gevaar lopen in hun eigen land door een ander land worden beschermd – en niet worden teruggestuurd. Als landen het Vluchtelingenverdrag ter discussie blijven stellen dan wordt de basis van onderlinge solidariteit ondermijnd, en maakt het andere landen minder aanspreekbaar in geval van schendingen. In het verdrag zijn de beschermingsgronden helder geformuleerd: tijdelijkheid van bescherming is de basis en er zijn uitsluitings- en intrekingsgronden. Bovenal stelt het *hoe* bescherming vormgegeven dient te worden, maar niet *waar* dit moet gebeuren. Kortom: internationale samenwerking, migratiedeals en EU-initiatieven om asielerzoekers in de toekomst buiten de EU te behandelen zijn mogelijk onder het huidige verdrag.²

2. Een zorgvuldige asielprocedure zonder wachttijden

Een zorgvuldige asielprocedure is essentieel. Voorkom daarom lange wachttijden en investeer in het wegwerken van de bestaande wachttijden. Zorg voor een bestendige financieringssystematiek zodat de IND binnen de geldende termijnen een beslissing op de asielaanvraag kan nemen. Onafhankelijke voorlichting, rechtsbijstand door de advocatuur en beschikbaarheid van tolken vanaf de start van de asielprocedure bieden rechtszekerheid en zorgen voor een efficiënte procedure. Een asielprocedure omkleed met waarborgen voorkomt onterechte afwijzingen, onnodig lange (beroeps)procedures en bevordert (zelfstandige en duurzame) terugkeer.

Concreet betekent dit:

- Laat nationale maatregelen los (asiel noodmaatregelenwet & tweestatusstelsel) en focus op goede uitvoering van het EU Asiel- en migratiepact – met behoud van voldoende rechtsbescherming vanaf de start van de procedure en *onafhankelijke* juridische voorlichting.
- Gezinshereniging: (kern)gezinsleden van statushouders hebben ook recht op bescherming. In het wetsvoorstel invoering tweestatusstelsel wordt dit echter voor een groot aantal vluchtelingen *de facto onmogelijk* gemaakt. VluchtelingenWerk pleit ervoor dat de rechten van ongehuwde partners gelijkgetrokken worden met gehuwde partners en dat de cumulatieve eisen bij subsidiair beschermden (twee jaar wachttijd, inkomenseis, huisvestingseis) worden verlaagd.³

¹ Zie ook [Opinie: Het Vluchtelingenverdrag heeft geen modernisering nodig](#) | Trouw

² Zie o.a.: [Beste Tweede Kamer, het Vluchtelingenverdrag is niet het probleem](#) | Trouw & [Terechte zorg, verkeerd aanknopingspunt](#) | Rijksoverheid.nl & [Wist u dat...? Feiten en ficties over migratie \(deel 2\)](#) | Adviesraad Migratie

³ Uit een recent [EMN-rapport](#) blijkt dat de meeste EU-lidstaten geen inhoudelijk onderscheid maken tussen de twee statussen m.b.t. gezinshereniging

- Trek voorstellen in die schadelijk zijn voor de rechtspositie van vluchtelingen en voor de effectiviteit en zorgvuldigheid van de procedure: o.a. afschaffen aanmeldgehoor; afschaffen rust- en voorbereidingstijd; afschaffen (standaard) medische check; advocaat pas ná nader gehoor; afschaffen voornemenprocedure.
- Hetzelfde geldt voor de huidige plannen om de tijdelijkheid van de verblijfsduur te verkorten van 5 naar 3 jaar en de vergunning onbepaalde tijd af te schaffen. Deze zijn in strijd met het belangen van integratie van statushouders (en dus de hele samenleving), en met het belang om IND-capaciteit in te kunnen zetten waar het echt nodig is: het wegwerken van de wachttijden en termijnoverschrijdingen.

3. Verbeter de kwaliteit van de opvang en richt deze op participatie

De uitvoering van de Spreidingswet is van groot belang voor het realiseren van voldoende opvangplekken en om een eind te maken aan de huidige geografische onevenredigheid. Het geeft gemeenten ruggensteun en duidelijkheid bij het openen van opvanglocaties. Structurele financiering draagt bij aan het verbeteren van de kwaliteit van de opvang. Dit is nodig omdat langdurige opvang zonder goede voorzieningen op wisselende (nood)opvanglocaties schadelijk is voor het welzijn van vluchtelingen (m.n. voor kinderen). Plaats kinderen alleen nog in permanente en kindvriendelijke opvanglocaties – in lijn met aangenomen Kamermoties. Bied tijdens de asielprocedure activiteiten en taalonderwijs in het belang van latere integratie of duurzame terugkeer. Geef asielzoekers en vluchtelingen volledig toegang tot de arbeidsmarkt en vrijwilligerswerk. Zorg voor vluchtelingen uit Oekraïne voor een langetermijnperspectief bij afloop van de Tijdelijke Richtlijn. Deze maatregelen dragen ook bij aan het voorkomen en tegengaan van overlastgevend gedrag.

4. Investeer in integratiekansen

Investeren in de integratiekansen van vluchtelingen is goed voor hen, maar ook voor de samenleving. Pak de woningnood aan en zorg zo voor snelle en passende huisvesting van vluchtelingen. Voorkom dat verschillende groepen die gebukt gaan onder het gebrek aan (sociale huur) woningen tegen elkaar worden uitgespeeld; niet de statushouder, maar het gebrek aan woningen is het probleem. Behoud de huisvestingstaakstelling en de mogelijkheid voor gemeenten om voorrang te verlenen aan statushouders in de toewijzing van sociale huurwoningen. Dit zorgt voor een eerlijke spreiding en gemeenten behouden de regie in de wijken. Intensiveer en versnel inburgering, ondersteun gemeenten en zorg voor voldoende financiering hiervoor. Zorg voor realistische en haalbare inburgeringseisen: zo is een hogere taaleis (B1) niet voor iedereen passend. Stel inburgering niet als voorwaarde voor het behouden of verlengen van verblijfsvergunningen voor vluchtelingen. Het voorstel om de naturalisatietermijn van 5 naar 10 jaar te verlengen is zeer schadelijk in het kader van integratie. Ook betekent de B1-taaleis voor naturalisatie dat een meerderheid van de vluchtelingen nooit in aanmerking komt om volwaardig Nederlander te worden.

5. Zorg voor een menswaardige uitvoering van het EU-migratiepact.

Een menswaardige uitvoering van het pact betekent: geen kinderen in detentie, opvang gericht op de specifieke behoeften van kwetsbare doelgroepen, een werkend solidariteitssysteem tussen de EU-lidstaten en een onafhankelijk monitoringsmechanisme voor het tegengaan van misstanden bij grensprocedures. Voorgestelde aanpassingen zoals het aanpassen van het 'veilig derde land'-principe (afschaffing van het 'bandencriterium') zijn schadelijk in dit verband. Ook de voorgestelde 'terugkeerhubs' zorgen voor een verdere afkalving van het mondiale principe van gedeelde vluchtelingenbescherming. Migratiesamenwerking tussen de EU en derde landen is slechts duurzaam en houdbaar als de bescherming van vluchtelingen en mensenrechten centraal staat. Tenslotte zijn hervestiging en andere veilige routes essentieel, om hier recht aan te doen is het van belang dat Nederland het quatum hiervoor verhoogt en ook alternatieve opties biedt zoals gezinshereniging, humanitaire, studie- en werkprogramma's.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland

Datum 4 december 2025
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland | Reactie tussenverslag formatie
Bijlage Brief aan de informateur | 4 december 2025

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
info@vluchtelingenwerk.nl
www.vluchtelingenwerk.nl

Geachte fractievoorzitters,

In reactie op het [tussenverslag](#) dat op 2 december door de informateur namens D66 en CDA is gepresenteerd, geeft VluchtelingenWerk Nederland graag een aantal punten mee. In de bijlage vindt u tevens onze inzet voor het vluchtelingenbeleid van het nieuw te vormen kabinet.

Na jaren van chaos en stilstand is het tijd voor realistische oplossingen die vluchtelingen en de samenleving vooruithelpen. Wij waarderen de inzet van het CDA en D66 op een politiek die verbindt, die samenwerkt richting doorbraken en die de democratische rechtstaat koestert en verdedigt. Daar dragen wij graag aan bij. We zien deze ambitie ook terug in de voorstellen, waar realistische uitvoerbare oplossingen zoals de spreidingswet in terug te vinden zijn. Het tussenverslag vormt dan ook een goed startpunt voor het verdere gesprek. De inhoudelijke voorstellen kennen wat ons betreft wel twee gezichten: aan de ene kant positieve, concrete en oplossingsgerichte maatregelen die hard nodig zijn. Aan de andere kant wordt doorgedaan met een politieke agenda die zich richt op afwering en uitsluiting. De maatregelen zijn daardoor in strijd met elkaar.

Vluchtelingenverdrag koesteren

Een punt waar VluchtelingenWerk zich zorgen over maakt gaat over het voorstel het Vluchtelingenverdrag te 'moderniseren' en asielprocedures in de toekomst alleen buiten de EU te laten plaatsvinden. Dit raakt de [kern van vluchtelingenbescherming](#). Het Vluchtelingenverdrag beoogt dat mensen die vervolgd worden bescherming en een veilig plek vinden. Dat hebben staten onderling afgesproken. Het verplicht dat mensen niet worden teruggestuurd naar oorlog, geweld of vervolging; het non-refoulementbeginsel. Het verdrag schrijft niet voor w aar vluchtelingen moeten worden opgevangen. Afspraken hierover zijn mogelijk. Daar hoeft het Verdrag niet voor te worden aangepast. Het gevaar zit in het signaal. Want als bescherming alleen nog buiten de EU kan worden gevraagd, is het risico groot dat dit mondiaal leidt tot een *race to the bottom*. Als de EU het recht om asiel aan te vragen op zijn grondgebied zou afschaffen en alleen via (vrijwillige) hervestiging een beperkt aantal vluchtelingen bescherming biedt, dan zullen landen die nu de meeste vluchtelingen opvangen hun grenzen steeds verder sluiten. Een domino-effect ligt op de loer. Dit heeft grote consequenties voor vluchtelingenbescherming wereldwijd en daarmee samenhangende geopolitieke spanningen en instabiliteit. De focus zou moeten worden verlegd naar de oplossingen die binnen bestaande kaders kunnen worden ingezet om vluchtelingenbescherming hier, in Europa en wereldwijd effectiever, beter en humaner vorm te geven. Namelijk investeren in beschermingscapaciteit in de regio; meer legale routes en eerlijker migratie-samenwerking tussen staten onderling.

Constructieve oplossingen

VluchtelingenWerk ziet goede voorstellen om de uitvoeringsproblemen in het nationale asiel- en opvangsysteem aan te pakken. Heel consequent hebben uitvoeringsorganisaties, lokaal bestuur, maatschappelijke organisaties, rechtspraak, adviesorganen en andere experts deze oplossingen aangedragen en onderbouwd met onderzoeken. En die oplossingen lezen we terug. Behoud en handhaaf de Spreidingswet. Zorg dat noodopvang niet de nieuwe standaard blijft, en zeker niet voor kinderen. Zet in op innovatieve manieren om meer woningen te realiseren: voor alle inwoners in Nederland, waaronder vluchtelingen. Zo kunnen zij starten met hun leven in Nederland en komt er

ruimte in de asielopvang. Investeer in meerjarige financiering van de asielketen, zodat er onder alle omstandigheden voldoende capaciteit is voor snelle en zorgvuldige besluitvorming en goede opvang. Tot slot zijn we als maatschappelijke organisatie blij met het belang dat wordt gehecht aan onze onafhankelijke aanwezigheid en juridische begeleiding op alle opvanglocaties: ten behoeve van goede voorbereiding van asielzoekers op hun asielprocedure en daarmee een efficiënter verloop daarvan.

Meedoen vanaf dag één

Positief vinden wij de nadruk op het wegnemen van drempels voor asielzoekers en vluchtelingen om zo snel mogelijk te kunnen meedoen en bijdragen aan de samenleving. Iets wat zijzelf ook maar al te graag willen. Niemand wordt gelukkig van stilstand. En hoe eerder mensen kunnen starten met taal, opleiding en werk, des te meer eigen regie ze ervaren. Dit bevordert niet alleen een goede start in Nederland, maar zorgt er ook voor dat mensen betere beslissingen kunnen nemen indien terugkeer aan de orde is.

Focus op bescherming en perspectief in plaats van afweren en tijdelijkheid

De voorstellen zijn schadelijk voor mensen op de vlucht die nog een veilige haven zoeken, in onzekerheid verkeren over hun gezinsleden of over hun toekomst in het algemeen. Waarbij de eenzijdige aanscherpingen van de asielprocedure zonder de benodigde zorgvuldigheid te borgen, het proces aan de voorkant (bij de IND) wellicht versnelt, maar aan de achterkant leidt tot langere procedures en meer kosten. De inzet op een goede start/snellere integratie via betere opvangvoorzieningen, snellere plaatsing in passende huisvesting en direct meedoen worden te niet gedaan door verblijfsonzekerheid door tijdelijke vergunningen en door het langdurig gemis van en onzekerheid over je verblijfsstatus en je gezinsleden.

Korte reflectie op een aantal concrete voorstellen:

Herziening van de terugkeerrichtlijn

In tegenstelling tot wat er in het onderhandelingsdocument staat, is een van de aspecten van de nieuwe Terugkeerverordening de inzet op zelfstandige, en daarmee veel goedkopere en duurzame terugkeer dan gedwongen terugkeer vanuit bewaring. Verder kent het Unierecht geen verplichting tot wederzijdse erkenning van *asielbeslissingen*. Het is niet consistent om dit vervolgens wel te gaan verplichten bij terugkeerbesluiten. De verschillen tussen de EU landen zijn daarvoor nog te groot. Een voorbeeld is Bulgarije, waarbij het erkenningspercentage van vluchtelingen uit Turkije in 2023 0% bedroeg en in 2024 slechts 14%. Elders is dit veel hoger. Dit heeft onder andere te maken met informele overeenkomsten tussen Bulgarije en Turkije, en niet met beschermingsbehoeften.

Gesloten opvang voor asielzoekers conform het EU Pact. Om te waarborgen dat deze opvanglocaties veilig en menswaardig zijn gaat Nederland hieraan bijdragen.

Het Pact verplicht niet tot gesloten opvang. De grensprocedures zoals omschreven in het Pact staan niet gelijk aan grensdetentie. Dit is ook aangegeven door de Europese Commissie. In het kader van 'menswaardigheid' zouden kinderen onder geen enkele omstandigheid gedetineerd mogen worden. Het belang van het kind moet te allen tijd voorop staan.

Invoeren van nationale maatregelen uit de voorliggende asielwetgeving

VluchtelingenWerk Nederland heeft eerder [gereageerd](#) op de nationale asielwetgeving, waaronder het schrappen van [stappen in de asielprocedure](#) ten koste van de zorgvuldigheid, het bemoeilijken of zelfs onmogelijk maken van nareis en het vergroten van de verblijfsonzekerheid. Uit onderzoek blijkt dat nationale maatregelen niet of nauwelijks impact hebben op aantallen. Tegelijkertijd zijn de wetsvoorstellen schadelijk voor vluchtelingen en samenleving. Daarmee ondermijnen ze de constructieve maatregelen uit het onderhandelingsdocument die bedoeld zijn om de problemen wel op te lossen. Daarnaast is het logischer gezien de samenloop met het Pact, te focussen op een goede en zorgvuldige implementatie in juni 2026, zonder tussentijdse wijzigingen die zorgen voor verschillen in juridische regimes.

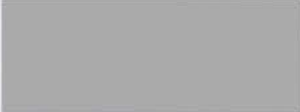
Niet alles wat nationaal wordt voorgesteld, is ook verplicht onder het Pact. VluchtelingenWerk wijst onder meer op de aannname in het document dat een vergunning onbepaalde tijd onder het Pact niet mogelijk zou zijn en daarom moet worden afgeschaft. Dit is onjuist. Zie hierover ook het [advies](#) van de Raad van State en van de [Adviesraad Migratie](#). Dit geldt tevens voor het invoeren van een tweestatusstelsel: dat mag, maar moet niet.

Streng optreden tegen overlast

Een kleine groep mensen in de asielpcedure vertoont 'overlastgevend gedrag'. VluchtelingenWerk vindt het van groot belang dat voldoende maatschappelijk draagvlak blijft voor bescherming in Nederland. Overlast, door wie dan ook, heeft impact op de samenleving, moet worden voorkomen en snel en gericht worden tegengegaan. Samen met [uitvoeringsorganisaties en lokaal bestuur](#), vinden wij dat juist ook geïnvesteerd moet worden in preventieve oplossingen: via kwaliteit van de opvang en plaatsing die bijdraagt aan sociale cohesie en veiligheid, door wachttijden te voorkomen, kunnen meedoen, goede samenwerking in de keten, en aandacht voor de mens en goede (psychosociale) ondersteuning. Het is positief dat deze voorstellen ook in het tussenverslag staan, mede omdat zij bijdragen aan het tegengaan van overlast.

Wij hopen dat u onze punten kunt gebruiken, o.a. in het debat over het eindverslag van de informateur dat (voorlopig) op woensdag 10 december staat geagendeerd. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland

**VluchtelingenWerk
Nederland**

Michiel Kruyt

Medewerker Politieke Zaken

Team Belangenbehartiging

Surinameplein 122

Postbus 2894, 1000 CW Amsterdam

M 020 6 82 6212 66

Twitter @vluchtelingwerk

www.vluchtelingenwerk.nl

Geachte heer Buma,
we lichten graag e.e.a. toe
in een gesprek.

Contactgegevens Z.O.Z.

Dank!

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

VluchtelingenWerk Nederland
T.a.v. de heer F. Candel
Postbus 2894
1000 CW AMSTERDAM

Kenmerk: 202500743

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer Candel,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoochachtend,

Sybrand Buma
Informateur

Raad voor
Strafrechtstoepassing
en Jeugdbescherming

202500744

Aan De heer mr. S. van Haersma Buma
Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum 9 december 2025
E-mail advies@rsj.nl Ons kenmerk 6786413
Onderwerp Aanbieding RSJ brief Focus op jeugd: actie nodig voor de bescherming van kinderen

Geachte heer Van Haersma Buma,

Op 4 december heeft de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: de RSJ) een brief gestuurd aan de demissionair staatssecretaris van Justitie en Veiligheid en de demissionair staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport. In deze brief vraagt de RSJ aandacht voor de nijpende situatie waarin veel kinderen zich bevinden die te maken hebben met overheidsingrijpen in het kader van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdstrafrecht. De RSJ roept het nieuwe kabinet en de toekomstige bewindspersonen op om de bescherming van kinderen centraal te stellen. Wij vragen u dan ook om dit belangrijke thema een plek te geven in de kabinetsformatie.

Deze brief is vandaag openbaar gemaakt. De RSJ is graag bereid dit nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,
namens de Afdeling advisering van de RSJ,

[Redacted signature block]
Jan Moraal
Algemeen voorzitter
[Redacted contact information]

Raad voor
Strafrechtstoepassing
en Jeugdbescherming

Aan de demissionair staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
De heer mr. A.C.L. Rutte
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Aan de demissionair staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport
Mevrouw drs. J.Z.C.M. Tielen
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Datum 4 december 2025
E-mail advies@rsj.nl Ons kenmerk 6786413
Onderwerp Focus op jeugd: actie nodig voor de bescherming van kinderen

Geachte heer Rutte, geachte mevrouw Tielen,

Al geruime tijd staat het stelsel van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdstrafrecht onder grote druk. Capaciteits- en personeelstekorten, lange wachttijden en schaarste aan passende hulp maken dat de rechten en belangen van kinderen in kwetsbare situaties onvoldoende gewaarborgd worden. De vraag die onderhand rijst is in hoeverre overheidsingrijpen in het leven van kinderen en gezinnen nog gerechtvaardigd is, wanneer dit niet altijd leidt tot bescherming van en hulpverlening aan kinderen.

In deze brief vraagt de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: de RSJ) aandacht voor deze nijpende situatie. De RSJ is van mening dat, gezien de kwetsbare positie waarin kinderen zich kunnen bevinden, hun belangen aandacht en actie vragen van de Rijksoverheid. In deze brief wordt dit nader toegelicht.

1. Naleving VN-Kinderrechtenverdrag

Sinds 1995 heeft Nederland het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) geratificeerd.¹ De in het IVRK vastgelegde kinderrechten moeten het fundament vormen voor het handelen van de overheid ten aanzien van kinderen en jongeren.² De overheid is verplicht kinderen te beschermen tegen elke vorm van geweld, mishandeling

¹ Trb. 1995, 92.

² Artikel 1 en artikel 4 IVRK.

en verwaarlozing, zowel binnen het gezin als daarbuiten, en moet daartoe effectieve maatregelen en programma's te ontwikkelen.³

De RSJ is van mening dat de Rijksoverheid meer moet investeren in het waarborgen van de rechten van kinderen in Nederland, in het bijzonder wanneer het gaat om kinderen die zich in een kwetsbare situatie bevinden. Als verdragsstaat is Nederland verplicht het IVRK na te leven.⁴

2. Actie nodig voor de bescherming van kinderen

Op het terrein van jeugdbescherming zijn al enkele jaren twee parallelle trajecten ingezet om het systeem te verbeteren, namelijk die van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (sinds 2021) en de Hervormingsagenda Jeugd (sinds 2023).⁵ De jeugdbescherming kampt echter nog steeds met structurele wachtlijsten, gebrekkige samenwerking tussen organisaties en een gebrek aan passende hulpverlening.⁶

In 2021 uitte de RSJ zorgen over de uitwerking van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. De RSJ pleitte voor een gedeconcentreerde uitvoering van de jeugdbescherming onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie en Veiligheid en een uniforme werkwijze voor het gedwongen kader.⁷ In 2024 uitte de RSJ opnieuw zijn zorgen, wederom wijzend op het gebrek aan landelijke regie en verantwoordelijkheid voor de uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen.⁸ De RSJ vindt het zorgelijk dat de Rijksoverheid en de ketenpartners niet tot overeenstemming kunnen komen over hoe het systeem verbeterd kan worden en is ervan overtuigd dat dit schadelijk is voor de effectiviteit van overheidsingrijpen in het kader van jeugdbescherming.⁹ De RSJ sluit zich aan bij de recente boodschap van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en de Inspectie Justitie en Veiligheid dat stevig leiderschap nodig is om de problemen in het jeugdbeschermingsstelsel op te lossen en dat de betrokken bewindspersonen van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport vanuit hun rol als stelselverantwoordelijke het voortouw hierin moeten nemen.¹⁰

³ Artikel 19 lid 1 en lid 2 IVRK.

⁴ Zie o.a. artikel 6 IVRK en artikel 19 IVRK.

⁵ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van Justitie en Veiligheid & VNG, Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, *Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Zesde voortgangsrapportage*, Den Haag: VWS, JenV & VNG 2025.

⁶ F. van den Elzen & S. Buchel, *Voorbij de verlening: Met samenspel van praktijk en beleid naar doorbraken voor transformatieve verandering*, Rotterdam: DRIFT 2025; Jeugdautoriteit, *De Stand van de Jeugdzorg 2025: Een terugblik op tien jaar decentralisatie*, Den Haag: Jeugdautoriteit 2025.

⁷ RSJ, *Advies Jeugdbescherming in de toekomst*, Den Haag: RSJ 2021.

⁸ RSJ, *Zorgpunten en aanbevelingen over jeugdhulp en jeugdbescherming*, Den Haag: RSJ 2024.

⁹ Jeugdzorg Nederland, *Manifest Jeugdbeschermingsorganisaties: Betere bescherming van kinderen en gezinnen vraagt om een fundamentele verandering*, Utrecht: Jeugdzorg Nederland 2025; Jeugdzorg Nederland & Landelijk Netwerk Veilig Thuis, *Ontwikkelrichting Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming*, 8 november 2024.

¹⁰ 'Kwetsbare kinderen, kwetsbaar stelsel', www.igj.nl; Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Rapport voor kinderen en jongeren: Kwetsbare kinderen, kwetsbaar stelsel*, Den Haag: IGJ & IJenV 2025; Inspectie Justitie en Veiligheid & Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, *Als zelfs overheidsingrijpen kinderen geen bescherming biedt. Doorbreek impasse bij structurele problemen in jeugdbescherming en jeugdreclassering*, Den Haag: IJenV & IGJ 2025.

In dit verband heeft de RSJ ook gewezen op de onderbelichte rechtspositie en rechtsbescherming van kinderen en ouders en vindt dat er meer aandacht moet zijn voor hoe kinderen en ouders zich gezien en gehoord weten.¹¹ Het perspectief van het kind en de ouder moet centraal staan, met daarbij gespecialiseerde rechtsbijstand en steunfiguren voor kinderen.¹² In reactie op het wetsvoorstel Versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming benadrukt de RSJ opnieuw het belang van een onafhankelijke waarborging van de belangen van kinderen, vooral wanneer deze belangen botsen met die van ouders.¹³

Tot slot maakt de RSJ zich grote zorgen over de rechten en belangen van jeugdigen in het jeugdstrafrecht, gezien de capaciteits- en personeelstekorten in de Justitiële Jeugdinrichtingen. Dit ondermijnt zowel de rechtspositie van jeugdigen als de pedagogische uitgangspunten van het jeugdstrafrecht.¹⁴ Bovendien ontbreekt het aan passende hulpverlening en woonvoorzieningen voor deze jeugdigen.¹⁵ Ook de rechten van deze jeugdigen, die te maken hebben met overheidsingrijpen, staan ernstig onder druk.

3. Oproep aan het toekomstige kabinet

De RSJ is van mening dat de rechten van kinderen in Nederland onder druk staan, vooral voor kwetsbare kinderen en jongeren, die te maken hebben met overheidsingrijpen en die bescherming en hulp nodig hebben. Wanneer tijdige hulp ontbreekt, staat de legitimiteit van overheidsingrijpen onder druk. Het is van essentieel belang om concrete plannen te implementeren, om ervoor te zorgen dat wanneer hulp nodig is dit ook geboden kan worden. De Rijksoverheid moet ervoor zorgen dat er een landelijk dekkend, tijdig en passend aanbod van bewezen effectieve hulpverlening beschikbaar is voor kinderen en jongeren die (ernstig) in hun ontwikkeling worden bedreigd. Dit moet leiden tot een meer eenduidige en voorspelbare werkwijze ten aanzien van het inzetten van jeugdbeschermings-maatregelen en jeugdsancties en de concrete invulling daarvan, zodat dit bijdraagt aan rechtszekerheid en rechtsgelijkheid van kinderen en ouders.¹⁶

Nederland rapporteerde in 2020 voor het laatst aan het VN-Kinderrechtencomité en moet in maart 2027 opnieuw rapporteren.¹⁷ De RSJ roept het nieuwe kabinet en de toekomstige bewindspersonen op om de bescherming van kinderen centraal te stellen en wetgeving en beleid te ontwikkelen dat voldoet aan internationale kinder- en mensenrechten.¹⁸

¹¹ RSJ, *Advies Grondslagen van kindvriendelijke juridische procedures in het civiele familie- en jeugdrecht*, Den Haag: RSJ 2025.

¹² RSJ, *Advies Jeugdbescherming in de toekomst*, Den Haag: RSJ 2021.

¹³ RSJ, *Advies Wetsvoorstel versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming*, Den Haag: RSJ 2025.

¹⁴ Inspectie Justitie en Veiligheid, *Ernstige zorgen over effect acute personele tekorten op jongeren en medewerkers in RJI De Hartelborgt en perspectief JIIs in brede zin*, Den Haag: IJenV 2025.

¹⁵ RSJ, *Problemen met de PIJ. Advies over de door- en uitstroom van jeugdigen met een PIJ-maatregel*, Den Haag: RSJ 2025.

¹⁶ RSJ, *Zorgpunten en aanbevelingen over jeugdhulp en jeugdbescherming*, Den Haag: RSJ 2024.

¹⁷ VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands*, CRC/C/NLD/CO/5-6, 9 maart 2022. Zie ook: UN Treaty Body Database, 2025.

¹⁸ *Kamerstukken I 2025/26*, 36546 I.

Een nieuw kabinet heeft nog iets meer dan een jaar de tijd om vanuit leiderschap orde op zaken te stellen, voor de volgende rapportage aan het VN-Kinderrechtencomité. De RSJ roept de Rijksoverheid op om de in deze brief beschreven ongewenste situatie voor kinderen en jongeren niet nog langer voort te laten bestaan.

De RSJ is graag bereid deze brief nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,
namens de Afdeling advisering van de RSJ,

Han Moraal
Algemeen voorzitter

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

RSJ
T.a.v. de heer H. Moraal
Postbus 30137
2500 GC DEN HAAG

Kenmerk: 202500745

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer Moraal,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur

202500 746

ROM-Nederland
p/a Laan van Malkenschoten 40
Postbus 1026
7301 BG Apeldoorn
Tel. 06 1318 2709

www.rom-nederland.nl

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 5 december 2025

Geachte heer Van Haersma Buma,

Innovatie, mkb, ondernemerschap en aandacht voor de regio's klonk door in veel verkiezingsprogramma's. Allemaal onderwerpen die Nederland beter, sterker en toekomstgericht maken.

In opdracht van de Tweede Kamer richt u zich momenteel op een inhoudelijke en ambitieuze agenda die antwoord geeft op de grote vraagstukken die bepalend zijn voor de toekomst van Nederland. Het duurzaam verdienvermogen en de weerbaarheid van Nederland zijn belangrijk voor die agenda. Daarvoor is het nodig fors in te zetten op de groei van nieuwe en bestaande toekomstgerichte bedrijven en clusters die bereid zijn te innoveren en te investeren. En tegelijkertijd moeten belemmerende randvoorwaarden voor die groei fors verminderen. We zijn als Nederland in staat onze strategische autonomie en technologische soevereiniteit te borgen als we de juiste keuzes maken. De Nationale Technologiestrategie (NTS) en het nieuwe industriebeleid met focus op zes kansrijke markten zijn daarvoor richtinggevend.

Uw tussentijds verslag van 2 december 2025 is een handreiking om mee te bouwen aan de toekomst van Nederland. Wij, de negen regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's), verenigd in ROM-Nederland, zijn vol ambitie om met onze landelijke dekkende infrastructuur deze plannen voor Nederland kracht bij te zetten. Als aanjager, verbinder en meest actieve investeerder zorgen wij namens onze regionale en nationale publieke aandeelhouders (regio en Rijk) al meer dan 50 jaar dat onze innovatieve economische clusters groeien.

Diepgeworteld in de regio, van vroege fase tot internationale markt

De ROM's zijn – samen met Invest-NL en RVO en andere partners landelijk en regionaal – dé partij die publieke ondersteuning levert aan de groei van bedrijven, op hun weg van idee naar internationale markt. Diepgeworteld in de regio ondersteunen ROM's met succes startups, scale-ups en bestaande (innovatieve) bedrijven, trekken we met succes nieuwe bedrijven uit het buitenland aan en versterken we internationale verbindingen (bijv. op semicon in de VS, of de drone summit in Riga). Jaarlijks investeren ROM's meer dan € 200 miljoen in innovaties, telt hun portfolio ter waarde van € 2,3 miljard ruim 1.200 investeringen (zo ook via het SecFund van het ministerie van Defensie voor dual-use ondernemingen), en halen zij ruim € 2 miljard buitenlandse investeringen naar Nederland.

Dankzij deze unieke combinatie van drie kerntaken van de ROM's weten startups, scale-ups en innovatieve mkb'ers uit onze regio's in hun waardeketens, als onderdeel van regionale en nationale innovatieclusters, sneller en beter goede internationale marktposities op te bouwen in strategische groeimarkten. ROM's werken daarin nauw samen met andere uitvoerders voor (landelijk) overheidsinstrumentarium, zoals RVO, en TNO en andere kennisinstellingen.

Gerichte aandacht, voor groeimarkten, verdienvermogen en weerbaarheid

Om binnen de zes groeimarkten die het ministerie van Economische Zaken heeft geïdentificeerd – machinebouw, semicon, biotech, innovatieve chemie, digitale diensten en defensie-gerelateerde industrie – de #1-positie te bereiken, moeten de randvoorwaarden voor bedrijven op orde zijn én blijven. Zodat duurzaam verdienvermogen en de weerbaarheid van Nederland binnen bereik blijven.

Dat vraagt gerichte aandacht en daarvoor zijn de volgende investeringen nodig:

- Er moeten meer investeringsmiddelen beschikbaar komen voor onze doelgroep, om belangrijke innovaties snel van vroege fase idee naar de markt te helpen. Voor een voldoende gevulde pijplijn van kansrijke investeringen van een nationale investeringsinstantie (NII), zijn ROM's de aangewezen infrastructuur. In aanloop naar de NII is Invest-NL recent extra gekapitaliseerd. Dat vergt ook bij de ROM's significant meer risicokapitaal voor vroege fase startups, om de pijplijn voor de NII te kunnen garanderen;
- Door bestaande sterke organisaties – zoals ROM's – in positie te brengen bij ontwikkeling en uitvoering van het innovatiebeleid kan de versnippering van loketten voor ondernemers worden aangepakt. Met voldoende ontwikkel- en uitvoeringskracht kunnen deze organisaties hun taken tot in de haarvaten van de regionale economie uitvoeren, onder meer bij de investeringen vanuit de NTS;
- Succesvolle trajecten zoals het SecFund voor investeringen in dual-use ondernemingen laten het resultaat zien van verankering van de positie van de ROM's binnen het innovatie- en industriebeleid, met name in combinatie met de uitvoeringskracht van de ROM's bij onder meer de corona-overbruggingsleningen en *smart energy hubs*;
- Naast risicodragend investeren in innovatieve ondernemingen is essentieel dat we investeren in excellente randvoorwaarden voor ondernemers, óók in de regio. Dan kunnen investeringen in technologie en bedrijven maximaal renderen. Daarvoor is naast extra kapitaal een verdubbeling nodig van het structurele budget voor ecosysteemontwikkeling naar minimaal 300 miljoen. De middelen uit het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO) kunnen hierin een rol spelen.

In bijgevoegd document vindt u meer informatie over het belang van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen.

Met vriendelijke groet,
Wendv de Jona

Voorzitter ROM-Nederland

Het belang van regio's en van ROM's

Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) zijn actief op de terreinen waar veel van de grote uitdagingen van Nederland zich bevinden: energie, landbouw, voedsel, veiligheid, water, wonen, gezondheid en mobiliteit. Ook spelen zij een belangrijke rol bij de ontwikkeling van sleuteltechnologieën, zoals hightech, semiconductors, fotonica en AI. Dat doen ze met resultaat:

- ◆ In 2024 ontvingen **538 projecten en programma's € 236 miljoen** voor innovatie, waarmee het totaal sinds 2021 uitkwam op € 1 miljard.
- ◆ Hetzelfde jaar werd **€ 215 miljoen voor 367 investeringen** ingezet. Het totaal aantal portfoliobedrijven van ROM's groeide tot 1.137.
- ◆ En er werd **via 155 internationale bedrijven € 2 miljard aan internationale investeringen** uitgelokt: > 4.500 hoogwaardige arbeidsplaatsen de komende jaren.

De regio en de regionale economie zijn belangrijk voor het verdienvermogen en de toekomst van Nederland. Vanuit de regio dragen innovatieve startups, scale-ups en innovatief mkb bij aan behoud en uitbouw van de concurrentiepositie van Nederland binnen Europa en in de wereld.

ROM's laten al meer dan vijftig jaar zien hoe je missiegedreven innovatiebeleid effectief diep in de regio kunt verankeren. Nationale strategieën worden gekoppeld met de regionale uitvoeringskracht van ROM's en bedrijven, om maatschappelijke vraagstukken op te lossen, transitie vorm te geven en het verdienvermogen van versterken. Omgekeerd helpen ROM's de kracht van de regio te ontsluiten door startups, scale-ups en bestaand innovatief mkb te ondersteunen bij hun groei.

Door innoveren, investeren en internationaliseren krijgen startups, scale-ups en mkb toegang tot kapitaal, kennis en markten. Zo bevorderen ROM's ondernemerschap, versterken het mkb, dragen bij aan innovatie en staan sterk in de regio. Dat vraagt om een stabiel vestigingsklimaat, meer investeringen in innovatie en bredere toegang tot Europese middelen. Dit is essentieel om doelen en wensen voor innovatie en verdienvermogen te realiseren. Zodat Nederlandse regio's plannen kunnen helpen realiseren.

Het belang van sterke ecosystemen

Sterke ecosystemen zijn belangrijk om plannen daadwerkelijk te realiseren. In ecosystemen versterken overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven elkaar en worden aan de hand van goede (financierings)instrumenten en publiek-private samenwerking dromen in daden omgezet. Ecosystemen die hun toegevoegde waarde al decennia laten zien, zoals Brainport en Food Valley, maar ook jongere initiatieven, zoals Bio Science Park Leiden en het circulaire energiecluster in Arnhem.

Het belang van goed benutten wat er al is

Om het succes voor de regio, voor regionale economische ontwikkeling en daarmee voor het verdienvermogen van Nederland verder te versterken, zijn niet zozeer nieuwe regels en afspraken nodig, maar moet de ruimte binnen bestaande regels en afspraken worden benut. Europese instrumenten, regelingen en subsidies kunnen beter worden benut door afstemming en samenwerking binnen, door en met de regio's.

Zo kunnen we **hogere arbeidsproductiviteit, meer verdienvermogen** en **strategische autonomie** (elementen ook uit het Draghi-rapport van afgelopen jaar) realiseren door:

- **langjarig stabiel vestigingsklimaat**, gericht op stimuleren van innovatie, minder regeldruk, leveringszekerheid (energie; water), en investeringen in vaardigheden;
- **nieuwe technologieën breed toegankelijk** maken binnen regio's, zodat de hele keten profiteert en met name innovatieve startups en scale-ups hun potentieel beter benutten;
- **kopposities versterken** in schone technologie, semicon, fotonic en circulariteit, onder meer via de Nationale Technologiestrategie en investeringen in dual-use technologie;
- **versterken van de positie** van innovatie startups, scale-ups en het innovatieve mkb door passende aandacht en maatregelen binnen de **EU Innovation Act**;
- **vereenvoudigen van de toegang tot EU-programma's en subsidies** voor innovatie startups, scale-ups en innovatief mkb, om binnen ecosystemen hun rol te kunnen pakken.

Het belang van uitvoeringskracht: de ROM's en het SecFund

Dual use-toepassingen dragen bij aan de strategische autonomie van Nederland. De ministeries van Justitie & Veiligheid en Defensie kijken hier nadrukkelijk naar, maar voor startups, scale-ups en innovatief mkb is dit een nieuwe markt, met diverse knelpunten. Vanuit hun betrokkenheid bij specifiek deze doelgroep leveren de ROM's via het SecFund (www.secfund.nl) een bijdrage aan het bereiken van startups, scale-ups en innovatief mkb door Defensie. Ook zijn ROM's partners van innovatiehubs en MINDbases van het ministerie van Defensie. Het SecFund is begin 2025 gelanceerd en werkt richting 100 miljoen euro voor dual use-toepassingen.

Het belang van samenwerking

Het succes van bestaande instrumenten en maatregelen voor economische ontwikkeling en versterking in de regio is in belangrijke mate resultaat van samenwerking tussen relevante partijen zoals ROM's, RVO, Invest-NL, Invest-International en TNO. Deze organisaties hebben op eigen initiatief afspraken gemaakt die onnodige overlap omzetten in succesvolle krachtenbundeling. Vanuit ieders positie komen deze organisaties tot daad-, slag- en uitvoeringskracht ten behoeve van innovatieve bedrijven, startups en scale-ups.

Het belang van een nationale investeringsinstelling mét onafhankelijke ROM's

Naast deze inspanningen hebben innovatie en ondernemerschap een verdere impuls nodig. Versterking van de Nederlandse kapitaalmarkt, betere doorgroei van startup naar scale-up en

verder en betere aansluiting tussen lokale, regionale, nationale en Europese fondsen zijn nodig. Een nationale investeringsinstelling, die bestaande en toekomstige initiatieven bundelt op basis van een duidelijke investeringsagenda, kan een verdere impuls geven aan de financiering van innovatie en ondernemerschap. Vanuit hun eigenstandige, onafhankelijke rol én in goede samenwerking met landelijke en regionale partners dragen ROM's daar vervolgens verder aan bij. Met voldoende, goede proposities die ecosystemen rond bijvoorbeeld circulariteit, hightech en sleuteltechnologieën versterken.

Het belang van uitvoeringskracht: ROM's en NTS

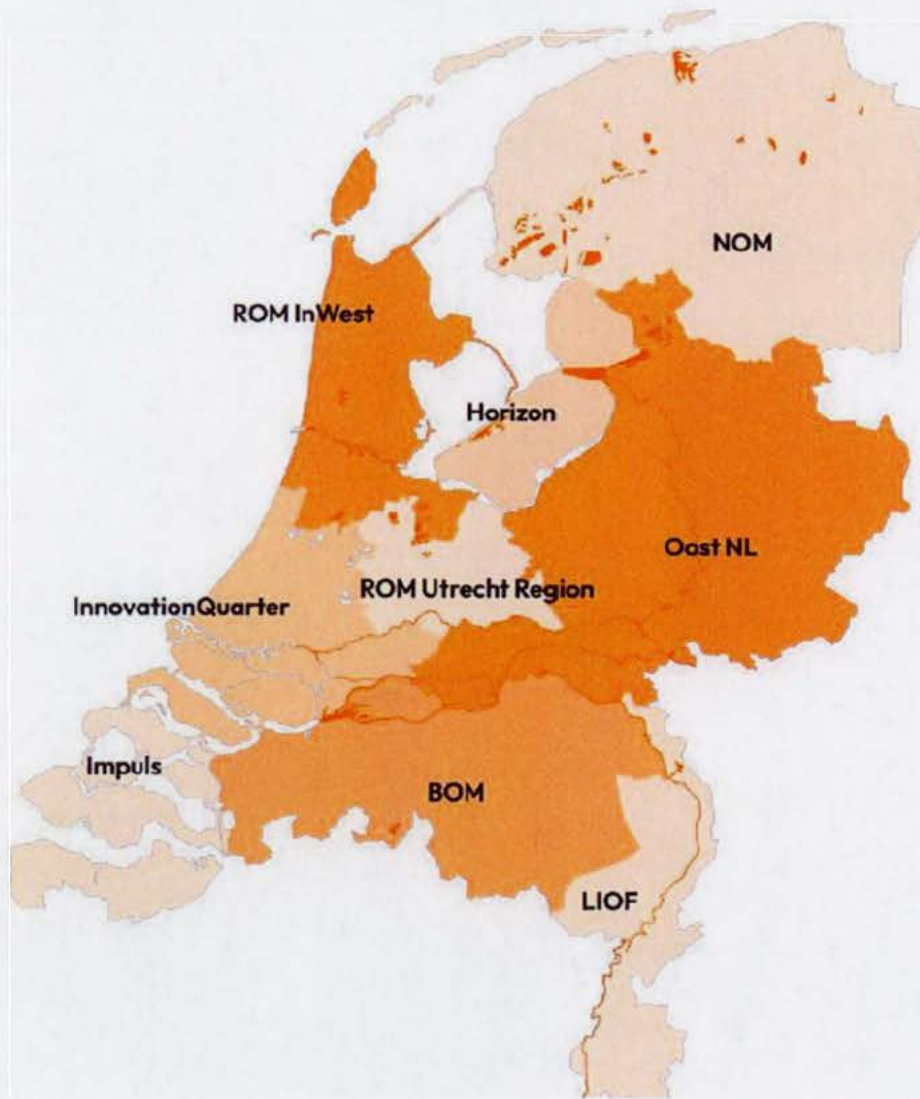
Om resultaat te kunnen boeken bij de ontwikkeling van het Nederlands technologiebeleid, is actie en coördinatie nodig. De ontwikkeling van regionale versterkingsplannen voor de Nationale Technologiestrategie (NTS) creëert concrete waarde voor ondernemers. ROM's hebben ruim 750 ondernemers gesproken binnen NTS-waardeketens als regeneratieve geneeskunde en semicon en creëren hiermee een unieke brug tussen technologie en markt, en tussen rijksoverheid en regio. Zodat technologie en technologiebeleid daadwerkelijk bijdragen aan bedrijven en hun activiteiten. En daarmee aan welvaart en welzijn in Nederland.

Het belang van meer dan 50 jaar aanjagers van de regionale economie

De benodigde breedte en diepte is terug zien in wat ROM's al meer dan 50 jaar doen:

1. ROM's zijn **een belangrijke motor** die diep in de regio's de innovatieve economische bedrijvigheid in Nederland aanjaagt vanuit een maatschappelijk perspectief, om bij te dragen aan oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken en tevens het duurzaam verdienvermogen van Nederland te helpen versterken.
2. Stevig verankerd leveren ROM's innovatieve bedrijven via **innoveren, investeren, internationaliseren** toegang tot kapitaal, kennis en buitenlandse markten.
3. Door **bovenregionale samenwerking vanuit hun landelijk dekkend netwerk** zijn de ROM's een belangrijke schakel tussen nationaal beleid en regionale ontwikkelingen. Ze brengen kennis van de regio en het regionale mkb bij beleidsmakers, en verbinden nationale programma's en initiatieven met regionale ontwikkelingen.
4. De afgelopen tien jaar is dat landschap fors ten goede veranderd, met onder meer Invest-NL, TechLeap, incubators en het landelijk dekkend netwerk van de ROM's. Hierdoor vormen zij in **het startup-landschap een keten van dienstverlening** om innovatie aan te jagen met als doel meer succesvolle en sneller groeiende startups te helpen realiseren.
5. ROM's zijn een **belangrijke partner van het bestaande innovatieve mkb**, via concrete innovatieprojecten, investeringen en internationale contacten. Sterkere ROM's leiden tot meer ondersteuning van ondernemingen, tot snellere groei en tot meer slagkracht.
6. ROM's werken steeds meer via de triple helix benadering en **bundelen de krachten met strategische partners zoals Invest-NL, topsectoren, TNO, hogescholen en mbo**. Ze trekken samen op, maken gebruik van elkaars kennis en netwerk.

ROM Nederland

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

ROM-Nederland
T.a.v. mevrouw W. de Jong
Postbus 1026
7301 BG APELDOORN

Kenmerk: 202500747

Den Haag, 10 december 2025

Geachte mevrouw De Jong,

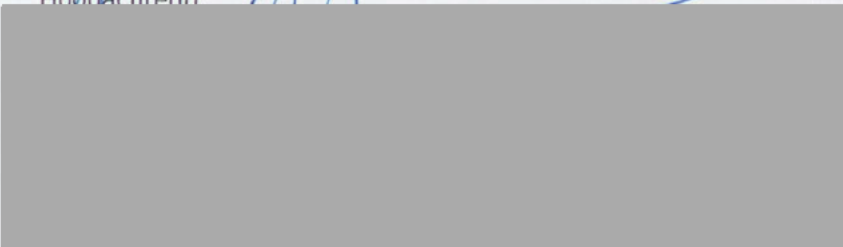
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informateur

Sport- & Cultuur Verenigingen Raad
Mekelweg 8

Delft, 9-12-2025

202500740

Geachte mevrouw Letschert, beste Rianne,

Met deze brief willen wij u graag feliciteren met uw positie als formatuur, en succes wensen met de vervolgstappen in het formatieproces.

Graag maken we van deze kans gebruik om onze grote zorgen over studenten welzijn bij u onder de aandacht te brengen. Financiële stress, woningschaarste en groeiende prestatiedruk zowel binnen als buiten de studie zorgen voor een almaar toenemende druk op onze studenten. Afgelopen jaar kwam daar nog bij dat het ministerie van OCW onder minister Bruins de regel 'investeren met publieke middelen in private activiteiten' wilde aanscherpen. Deze maatregel brengt de investeringen van onderwijsinstellingen in studentensport in gevaar. Universitaire sportcentra en de ruim 400 hieronder vallende studentensportverenigingen samen faciliteren meer dan 130.000 sporters van alle niveaus. Als deze steun van universiteiten wegvalt, wordt sporten op de campus voor de meeste studenten onbetaalbaar. Studenten zullen elders hun sport moeten beoefenen, maar in veel gemeenten is de capaciteit onvoldoende om deze extra vraag op te kunnen vangen. Ook gaat hierdoor de sociale verbinding (en daarmee het sociaal welzijn) verloren. Juist in een tijd waarin de druk op studenten stijgt en het belang van cultuur, sport en bewegen voor zowel mentaal als fysiek welzijn niet ontkend kan worden, vinden wij het ontzettend zorgelijk dat dit aanbod onder druk staat.

Deze aanscherpingen zijn gelukkig voorlopig uitgesteld, maar hierbij zijn onze zorgen nog niet weg. Wij pleiten voor beleid waarmee onderwijsinstellingen kunnen blijven investeren in zaken die het welzijn van studenten écht ondersteunen. Wat ons betreft kunnen bij het welzijn van studenten de faciliteiten voor sport en cultuurvoorzieningen niet ontbreken. De studenten sport- en cultuursector is al decennia een sterke en waardevolle omgeving waar studenten zich kunnen ontwikkelen, niet alleen in sportspecifieke talenten, maar ook op sociaal en professioneel gebied. Denk aan het draaien van commissies of bestuursfuncties binnen verenigingen. Daarnaast sluit studentensport naadloos aan bij de sportieve doelen van zowel VWS (maatschappelijke activering) als NOC*NSF (Breedtesportstrategie 2032). Het is dus in ieders belang om deze investeringen mogelijk te houden.

De ontwikkeling van studenten is iets wat ons ook in de brede zin aan het hart gaat. Alle ervaringen die zij op kunnen doen in de studententijd nemen zij mee in hun professionele carrière. Daarom staan wij ook voor het collegegeldvrij besturen. We zien dat studenten afzien van een bestuursfunctie vanwege financiële stress, dit is niet alleen schadelijk voor de ontwikkeling van de individuele student maar ook voor het voortbestaan van verenigingen en het brede studentenleven. Deze financiële stress beperkt zich helaas niet alleen tot het verenigingsleven, we zien het ook terug bij stages. Stagevergoeding voor alle studenten zou wettelijk geregeld moeten zijn zodat studenten niet gedwongen worden om naast hun stage nog een bijbaan te nemen. Daarnaast moet de basisbeurs verhoogd worden om te zorgen dat elke student zich goed kan ontwikkelen zonder hoge schulden te krijgen.

Studenten zijn een kwetsbare én cruciale groep, de toekomst van ons land hangt van hen af. Een gezonde, sterke en vitale studentenpopulatie is essentieel. Hierbij kan toegang tot sport niet ontbreken. Wij roepen daarom op om investeringen in studentensport door onderwijsinstellingen volledig mogelijk te blijven maken, en hopen dat u deze punten meeneemt in de formatie.

Met vriendelijke groet, namens de SCVR
Verena Mobach

geen
retaxaties

202500749

Datum: December 2025

Ref.no.: [redacted]-0138 Mr S van Haersma Buma.docx

Aan:

De Tweede Kamer
Bureau Woordvoering, Kabinetsformatie
T.a.v. de Informatie
de Heer Mr. S. van Haersma Buma

Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp: Voorstel tot aanpassing van de Kieswet

Geachte heer van Haersma Buma,

Met deze brief wend ik mij tot U om mijn zorg uit te spreken over de huidige werking van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in het bijzonder met betrekking tot het grote aantal fracties dat daar vertegenwoordigd is. Naar mijn overtuiging komt de effectiviteit van het parlementair proces hierdoor onder druk te staan.

Het betreft een aanpassing in de Kieswet inzake de invoering van een kiesdrempel en een regeling voor een lid die zich van de fractie afsplitst.

In dit verband heb ik een voorstel opgesteld en verstuurd aan de Koning Der Nederlanden en de voorzitter 1ste en 2de kamer en de kiesraad; Aan de overige organisaties is in het kader van AVG, naam en adres van de schrijver weggelaten. Een overzicht van de aangeschreven organisaties is in de bijlage van de het schrijven.

Het verzoek is om de overwegingen en aanbevelingen mee te nemen in de kabinet formatie en gehoor te geven aan wat meer dan 70% (zie IPSOS) van de stemgerechtigden in Nederland graag op korte termijn zouden willen zien.

Met de meeste hoogachting,

[redacted]
Bijlagen:

- 1) Brief aan diverse personen en organisaties.
- 2) Ontvangstbevestiging Kabinet Van De Koning, getekend [redacted]

bylage 2

Datum: September 2025

Ref.no.: NJW-0136 TweedeKamer kiesdrempel.docx

Aan:

Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander
Paleis Noordeinde
Postbus 30412
2500 GK Den Haag

Aan:

Mevrouw de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp: Voorstel tot aanpassing van de Kieswet

Hooggeachte Majesteit,
Hooggeachte Mevrouw de Voorzitter,

Met deze brief wend ik mij tot U om mijn zorg uit te spreken over de huidige werking van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in het bijzonder met betrekking tot het grote aantal fracties dat daar vertegenwoordigd is. Naar mijn overtuiging komt de effectiviteit van het parlementair proces hierdoor onder druk te staan.

In dit verband heb ik een voorstel opgesteld dat strekt tot aanpassing van de Kieswet. Het voorstel omvat enerzijds de invoering van een kiesdrempel, en anderzijds een regeling voor de situatie waarin een lid zich afsplitst van de fractie waarvoor hij of zij is gekozen.

Het voorstel is in detail uitgewerkt in de bijlage bij deze brief. Kernpunt is de invoering van een ondergrens van drie zetels (zijnde 2% van het totaal aantal zetels), teneinde de bestuurbaarheid en de stabiliteit van de Kamer te bevorderen.

Mijn verzoek is dit voorstel in overweging te nemen en het als discussiestuk voor te leggen aan de Kamer, met als doel te komen tot een brede consensus over een wijziging van de Kieswet.

Met de meeste hoogachting,

Deze brief is verzonden aan de Koning Der Nederlanden en de voorzitter 2de kamer; Aan de overige organisaties is in het kader van AVG, naam en adres van de schrijver weggelaten.

A) Kies Drempel Aanpassing

1) Groeiregel voor een nieuwe partij.

De algemene basis blijft volgens de huidige kieswet, met een totaal van 150 zetels, zetels worden eerst berekend volgens de evenredige methode (zoals nu, kiesdeler + restzetels via grootste gemiddelde). Daarnaast gelden de onderstaande nieuwe regels.:

1. Instapregel.
  - a. Een nieuwe partij mag alleen toetreden wanneer ze de kiesdeler haalt.
  - b. Indien niet dan vervallen de stemmen.
2. Bevestigingsregel
  - a. Bij de daaropvolgende verkiezingen moeten minimaal 2 zetels worden behaald op basis van 2x een volledige kiesdeler.
  - b. Indien niet dan vervallen de stemmen.
3. Consolidatie regel
  - a. Bij de daaropvolgende 3de verkiezing moet nu minimaal 3 zetels worden behaald op basis van 3x een volledige kiesdeler
  - b. Indien niet dan vervallen de stemmen.

2) Regels voor bestaande partijen.

Een partij die langer bestaat dan drie opeenvolgende verkiezingen moet nu minimaal 3 zetels behalen en dit moet op basis van 3x de kiesdeler. Indien dit niet lukt vervalt de partij en vervallen de stemmen.

Partijleden mogen bij de daaropvolgende verkiezingen niet op een her verkiesbare plaats worden opgenomen bij een nieuwe op te richten partij. Hun ranglijst in de verkiezing lijst van die partij dient hoger te zijn dan plaats 10 en indien partijleden wegvallen uit de top 5 mogen zij niet hun plaats innemen. Dit is geldig voor de eerstvolgende verkiezing, daarna vervalt de regel.

Een Uitgewerkt Voorbeeld.

Stel de volgende stemuitslag bij 150 zetels:

Partij	Aantal behaalde zetels, totaal 147 zetels en 3 nog te verdelen restzetels
A	54
B	40
C	25
D	12
F	1 1 ^{ste} verkiezing van een nieuwe partij
G	1 2 ^{de} verkiesronde nieuwe partij
H	2 3 ^{de} verkiesronde nieuwe partij
I	2 bestaande partij
Totaal	147

In dit voorbeeld verdwijnen G, H en I, conform het voorstel en er zijn er dus 5 + 3 restzetels dat verdeeld moet worden over de partijen A t/m F, zijnde 5 partijen. Indien er geen reststemmen overblijven volgens methode van het grootste gemiddelde gaat de er telkens een rest zetel naar de kleinste partij, de daaropvolgende kleinste partij etc.

Een andere optie is het laten vervallen van de stemmen van de weggevallen partijen en daardoor een kleinere kiesdeler op basis van de stemmen van de partijen die voldoen aan de nieuwe regel.

B) Zetel afstaan bij fractie uittreding

Een fractielid dat uit zijn/haar partij stapt moet de zetel teruggeven aan de partij en de vrijgekomen zetel wordt ingevuld door de volgende kandidaat op de kieslijst van de partij. Daarbij is er 1 uitzondering, indien de het kamerlid is gekozen via voorkeurstemmen boven de kiesdrempel (een z.g. persoonlijk mandaat) mag dit kamerlid zijn zetel behouden en verder gaan als nieuwe partij en/of zich aansluiten bij een bestaande partij. Voor een uittredend kamer lid geldt de wachtgeldregeling.

Afsluitend;

Er is geprobeerd een nieuw voorstel voor de kieswet te maken dat natuurlijk nog dient te worden verfijnd. Maar een aanpassing van de kieswet is natuurlijk noodzakelijk voor de kiesdrempel, het uittreden van een kamerlid en het opstellen van de kandidaten lijst van een nieuwe partij voor die kandidaat partijleden die reeds kamerlid zijn geweest.

Hiermee wordt versplintering van partijen voorkomen waardoor het parlement overzichtelijk blijft en voorkeurstemmen krijgen meer gewicht. De keizer heeft gekozen voor de standpunten van de partij en niet van het betreffende kamerlid. De uitzondering is dan het partijlid met de voorkeurstemmen.

Het is zelfs het overwegen waard om een drempel te stellen aan het aantal partijen dat mag deelnemen aan de kamer. Mijn voorkeur zou een maximum van 8 partijen zijn waarbij eveneens een partij niet meer zetels mag hebben dan 50-1.

Dit is echter voor uitlopen op de voorgetelde wijzigingen van opnemen kiesdrempel en fractie uittreding. Mijn veronderstelling is dat die reeds een essentiële verbetering is t.o.v. van de huidige kieswet en zal resulteren slagvaardige 2de kamer.

Mijn verzoek is om de voorstellen voor kiesdrempel en fractie uittreding bespreekbaar te maken binnen het parlement en dit z.s.m. op te nemen in de kieswet.

Deze brief is verzonden aan de Koning Der Nederlanden en de voorzitter 2de kamer; Aan de overige organisaties is in het kader van AVG, naam en adres van de schrijver weggelaten.

VVD, Algemeen Secretariaat. Mauritskade 21 2514 HD Den Haag

PVV, Binnenhof 22 2513 AA Den Haag · Postbus 20017 2500 EA Den Haag

CDA, Postadres CDA Tweede Kamerfractie. **Postbus 30805 2500 GV Den Haag**

PvdA/ Groenlinks; Tweede Kamerfractie: PvdA-fractie, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

NSC; Partijbureau Nieuw Sociaal Contract, Grote Koppel 12, 3813 AA Amersfoort

BBB, D66, SP, DENK, Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie, SGP, CristenUnie, VOLT, JA21;

→ Tweede Kamer der Staten-Generaal, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

Voorzitter 2de kamer

Tweede Kamer der Staten-Generaal Postbus 20018 2500 EA Den Haag

Kiesraad; Muzenstraat 85, 2511 WB Den Haag.

Kranten: NRC, Telegraaf, AD

KABINET VAN DE KONING

Beilage 2

'S GRAVENHAGE

19 november 2025

KENMERK

REK2025001523

Op verzoek van Zijne Majesteit de Koning bevestig ik hierbij de ontvangst van uw brief op 26 september 2025. Door drukte is de beantwoording hiervan helaas vertraagd, waarvoor mijn excuses.

In uw brief doet u het voorstel om de Kieswet aan te passen inzake de invoering van een kiesdrempel en een regeling voor een lid van zich van de fractie afsplitst.

In verband met de ministeriële verantwoordelijkheid is uw brief ter behandeling overgedragen aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De minister zal uw brief beantwoorden.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Directeur van het
Kabinet van de Koning,
voor deze

POSTBUS 20016
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

TELEFOON
070 330 88 88

KANTOORADRES
KORTE VIJVERBERG 3

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Kenmerk: 202500750

Den Haag, 10 december 2025

Geachte heer ,

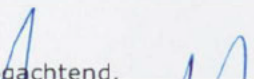

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur

202500342

de Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. de informateur, de heer S. van Haersma Buma
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Groningen, 24 november 2025

Betreft: Herstel van vertrouwen in Groningen – benut de kansen van de Integrale Aanpak

Geachte informateur,

De recente aardbeving in Zeerijp heeft op indringende wijze duidelijk gemaakt dat de problematiek in Groningen niet achter ons ligt. Bewoners zijn opnieuw geconfronteerd met angst, schade en onzekerheid. De versterkingsoperatie, waarvan werd beloofd dat deze zou versnellen, blijft voor veel mensen een bron van stress en uitzichtloosheid. Het vertrouwen is laag: het is door de huidige aanpak verder geërodeerd.

Juist daarom is het in deze fase van de kabinetsformatie van groot belang dat een nieuw kabinet niet alleen de urgentie van de situatie onderkent, maar ook de kansen ziet die er nog steeds liggen om daadwerkelijk tot versnelling en verbetering te komen.

Ik wil u wijzen op een uitgewerkte, breed gedragen en bewezen aanpak die in het vorige kabinet Rutte nadrukkelijk steun ontving: de **Integrale Aanpak Erfgoed (IAE)**. Deze pilotaanpak bood, en biedt nog steeds, een unieke kans op een doorbraak in de versterking. Ze is gebaseerd op decennialange ervaring in de restauratiesector en brengt schadeherstel, versterking, restauratie en verduurzaming samen in één logisch, efficiënt proces – met de eigenaar als opdrachtgever. Een aanpak die niet alleen geschikt is voor erfgoed, maar juist ook **breder toepasbaar is op duizenden panden in het bevingsgebied**.

Deze aanpak werd opgenomen in maatregel 26 van de kabinetsreactie op de Parlementaire Enquête Gaswinning. De bedoeling was om hiermee te leren hoe de versterking sneller, eenvoudiger en menselijker kon.

Tot teleurstelling van velen is deze pilot in de afgelopen periode echter bewust gefrustreerd en **uiteindelijk stilgezet**, ondanks formele instemming van alle betrokken partijen. De huidige staatssecretaris heeft de toezeggingen die hij aan de Kamercommissie BZK deed niet waargemaakt. Op uitvoerend niveau bij de NCG werd de pilot actief tegengewerkt. En toen de provincie de uitvoering overnam, bleek dat zonder rugdekking vanuit Den Haag geen wezenlijke voortgang mogelijk was.

Vereniging Groninger Monument Eigenaren
Hoge der A 5
9712 AC GRONINGEN

www.groningermonument.nl
secretariaat@ Groningermonument.nl

De uitkomst is pijnlijk:

Een zorgvuldig uitgewerkt en breed gedragen pilot — een aanpak die aantoonbaar perspectief bood op versnelling — is bewust onschadelijk gemaakt door het systeem dat zij moest verbeteren.

Waarom juist nu een nieuwe kans?

De beving van Zeerijp maakt zichtbaar wat veel bewoners al jaren weten: het huidige systeem is niet in staat om veiligheid tijdig te leveren.

Een nieuw kabinet kan op dit dossier het verschil maken door te kiezen voor:

- **een aanpak die werkt in de praktijk,**
- **een aanpak die vertrouwen herstelt door regie bij bewoners te leggen,**
- **een aanpak die versnelling mogelijk maakt door bureaucratie te minimaliseren,**
- **en een aanpak waarvan alle kennis en kunde nog steeds beschikbaar zijn.**

De Integrale Aanpak Erfgoed biedt exact dat. De opzet is volledig uitgewerkt. De experts, architecten, procesbegeleiders en betrokken organisaties zijn bereid om opnieuw op te schalen. *Het enige wat ontbreekt, is politieke ruimte.*

Waarom dit van belang is voor D66 en voor het nieuwe kabinet

In het vorige kabinet was D66 politiek verantwoordelijk voor dit dossier. Juist onder dat bewind werd de pilot omarmd, omdat het een concreet alternatief bood voor het logge, proceduregestuurde systeem. Tijdens de commissievergadering BZK in april stelden de woordvoerders van D66 en SP terechte en kritische vragen aan de huidige staatssecretaris — vragen waarop hij toezeggingen deed die niet zijn nagekomen.

In de formatie biedt dit een kans:

D66 kan laten zien dat zij niet alleen kritisch is, maar ook consequent.

Niet alleen voorstander van verandering, maar bereid deze mogelijk te maken.

De Integrale Aanpak Erfgoed is geen theoretisch model, maar een direct inzetbare route naar versnelde versterking. Ze beantwoordt precies aan de oproep van de parlementaire enquête: *omarm alternatieven die sneller, eenvoudiger en menselijker zijn.*

Het herstellen van deze pilot zou een krachtig signaal zijn van een nieuwe regering: dat Groningen niet weer een hoofdstuk van gemiste kansen wordt.

Concrete oproep

Ik vraag u als informateur om de volgende punten mee te nemen in de formatie:

1. **Herstel de Integrale Aanpak Erfgoed als pilot in opdracht van een nieuw kabinet.**
Dit kan onmiddellijk — alle bouwstenen liggen klaar.
2. **Zorg voor een duidelijke opdracht aan BZK en de NCG om deze aanpak actief te ondersteunen.**
Zonder politieke rugdekking is versnelling onmogelijk.
3. **Breid de pilot uit naar niet-monumentale panden.**
De aanpak leent zich uitstekend voor opschaling richting bredere versterking.

4. **Veranker in het regeerakkoord dat bewoners daadwerkelijk opdrachtgever kunnen zijn.**
Dit is essentieel voor snelheid, kwaliteit en vertrouwen.
5. **Laat de Kamercommissie BZK actief monitoren of toezeggingen nu wel worden nagekomen.**

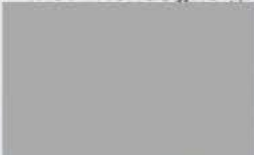
Tot slot

De versterking in Groningen is geen technisch probleem maar een bestuurlijk vraagstuk. De IAE-pilot kan laten zien hoe het anders kan – sneller, efficiënter en met meer regie voor bewoners. De recente beving in Zeerijp onderstreept dat een nieuwe koers urgent en noodzakelijk is.

Een nieuw kabinet heeft de mogelijkheid om te laten zien dat „Nij Begun” geen lege belofte blijft. De Integrale Aanpak biedt daarvoor een direct beschikbare, onderbouwde en gedragen route.

Ik hoop dat u deze mogelijkheid wilt betrekken in uw advisering.

Met vriendelijke groet,

Derk K. Kremer
Voorzitter Vereniging Groninger Monument Eigenaren

Kopie naar:

- **Vaste Kamercommissie BZK**
- **College van Gedeputeerde Staten Groningen**
- **Fractie D66**

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Vereniging Groninger Monument Eigenaren
T.a.v. D.K. Kremer
Hoge der A 5
9712 AC Groningen

Kenmerk: 202500343

Den Haag, 26 november 2025

Geachte heer Kremer,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hooftend,

Sybrand Buma
Informatieur